

KOSTANJEVA KRONA

Osebe

SODNIK
JANEK
ARANKA
GEDER
ŽUPNIK
DARJA

Krstna predstava drame v režiji Branka Gombača je bila 12. januarja 1971 na velikem odru Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru v naslednji zasedbi:

SODNIK	Jože Zupan
JANEK	Volodja Peer
ARANKA	Angela Jankova
GEDER	Marjan Bačko
ŽUPNIK	Boris Brunčko
DARJA	Milena Muhičeva

(Osrednje prizorišče obdaja tema, iz katere dramske osebe vstopajo v svetlobo in se umikajo nazaj v temo, kot da prestopajo časovno in prostorsko mejo med dvema svetovoma. Samo dve osebi sta v osrednjem prostoru od začetka do konca dogajanja: Geder in Janek. Geder je mrtev in leži na postelji z eno nogo tleh. Na glavi ima iz kostanjevega listja spleten venec. Na prsih mu leži okrvavljen kuhinjski nož. Janek čepi na tleh blizu postelje. Osrednji prostor predstavlja več prizorišč: notranjost Gederjeve hiše, trato pred župniščem, dvorišče pred Arankino bajto. Poleg postelje so tam še klop, lesen stol in mrežasta piščančja valilnica z belimi jajci. Vse drugo je prepuščeno scenografu.)

Prvo dejanje

1.

(Ko se dvigne zavesa, preiskovalni sodnik počasi pride iz teme. Ustavi se in se razgleda. Položi klobuk in aktovko na klop. Stopi k trplju in ga nekaj časa opazuje. Potem se približa Janeku.)

SODNIK: A to je ta študent prava, ki se je odločil, da bo izpit iz kriminologije opravil kar s praktičnim delom? In ga je opravil več kot uspešno z vrsto prestopkov in najmanj enim zločinom?

Ne boš nič rekel? (*Janek molči.*) Nič hudega, prej ali slej se ti bo jezik razvezal. Tačas bom pa jaz govoril. Za uvod bi lahko zbližala najine poglede na to, kaj je resnica, se ti ne zdi? Ni dveh resnic, ena tvoja in ena moja. Resnica je ena sama. Najina, naša. Vse drugo je laž ali nepoznavanje dejstev. Nisem ljubitelj sivine, stvari so črne ali bele. Če si dejstva natanko ogledava, laž nima možnosti, da bi na koncu zmagala. In prav to je naloga, ki je pred nama: omogočiti resnici, da zavzame mesto, ki ji pripada. Kajti svet brez resnice bi bil neznosno žalosten, a ne? Zato se bova lotila naloge zavzeto in skrbno, brez naglice – kot da iščeva šivanko v kopici sena. Šivanka je majhna, ampak ko jo najdeva, bo dovolj velika, da te bom z njo zašil. Zato sem tukaj. Za uvod me zanima tvoje mnenje. Gotovo ga imaš. Študent tretjega letnika pravne fakultete, nadarjen, z nezakrto ambicijo, da postane sodnik, se v splošno osuplost vseh, ki ga poznajo, znajde v vlogi osumljenega za grozovit umor. Kako se lahko zgodi tak preobrat? Povej.

JANEK: (*dvigne glavo*) Tudi jaz sem nekoč bil otrok, ki so mu pravili, kam se po svetu gre. Več so me topli kot božali, vedel sem, kdo je edini gospod, saj sem nosil v sebi senco križa in grenak priokus blagoslova, ki sem ga dobil v cerkvi svetega Antona. Tudi jaz sem po svetu šel in odkril, da ni prava pot, na katero so me usmerjali. Izbral sem svojo in šel drugam, in pozabil, kdo je edini gospod, v svetu sem videl svetlejšo nebo kot tisto nad cerkvijo svetega Antona. In tudi jaz sem prišel nazaj, in bilo je Antonijevo: toliko lepih in mašnih ljudi. Gospod so pridigali in razlagali, kaj je Bog. Pogledal sem proč. In sklonil glavo.

(*Skloni glavo. Kratka tišina, nato orgle, silovito. Ustavijo se v trenutku, ko snop luči prebije temo in osvetli župnika na prižnici. Njegov glas je prepirljiv.*)

ŽUPNIK: Dragi moji – (*Se nakremži in pogleda v zrak, iščoč besedo.*) verniki! Prišli ste, pravite, po oznanilo božje! Berem pa vam na obrazih (*Pokaže v dvorano.*), da je večina med vami prišla iz drugih nagibov. To je greh! (*Se nagne nazaj.*) Seveda pa je moja

dolžnost, da vas spovem, in Bog, ki je njegov nezavidljiv posel, da odpušča, vam bo odpustil. (*Pomisli.*) Polagam vam na srce – (*Izvlače robec in si z delikatno krettnjo obriše potno čelo.*) – polagam vam na srce, da človek doživi – kako bomo rekli? – trenutek svoje vere tedaj, ko zasluti Boga tam, kjer edino je, ne pa tam, kjer bi mi, kjer bi vi (*Pokaže v dvorano.*) v svoji prevzetnosti hoteli, da je! Kajti, kot je rekel prerok Izaija! – in ni razloga, da mu ne bi verjeli, saj je bil prerok – Bog! (*Dvigne prst.*) bo spraznil površino Zemlje, razkral jo bo na dvoje in obrnil, in razgnal bo prebivalce na vse strani. In tedaj! – (*Premolkne in zviša glas.*) – bo enako za služabnike božje in za navadne ljudi, za gospodarje in sužnje, za dolžnike in upnike, za kmete in za cigane! Bog! – (*Pokaže kvišku.*) – v poslednji sodbi ne bo delal razlike med vami (*Pokaže v dvorano.*) in mano (*Se potrka po prsih.*), ki sem njegov služabnik. To vam polagam na srce. Nobene razlike ni med vami in mano. Razen da sem jaz Bogu bližje kot vi. In pooblaščen sem, da, pooblaščen!, to je beseda, ki jo razumete, pooblaščen sem, da pasem njegove črede na Zemlji. Njegova čreda, to pa ste vi, ki se kot čreda tudi obnašate! (*Se unese.*) Zdaj pa o tem kostanju. Kaj bomo rekli o tem kostanju? Vem, kaj pričakujete od mene. Da razglasim čudež! Tega pa, dragi moji farani, ne bom storil! Kostanj je stal tamle (*Pokaže s prstom.*) vsaj šeststo let, tako pravijo stare mame. Ne bom rekel, da je to laž. Prav gotovo pa se je pred šeststo leti, če ne prej, rodila grešna štorija, da je kostanj svet! Da bo, če se drevesa dotakne nevredna človeška roka, prišla nad ta kraj, nad to faro nesreča! To, dragi farani, je babja vera! Babja vera je tako daleč od vere v Boga kot lasje od podplatov. Ne rečem, da je nisem pomagal ohranjati. Plačevali ste maše za kostanj, prosili ste me, naj molim zanj, naj ga blagoslovim. Storil sem to, ker vas nisem hotel raniti v preproščini. Bog mi bo odpustil. (*Si obriše čelo.*) Stvar, ki ste zanjo molili, da se ne bi zgodila, se je zdaj zgodila! Kostanja ni več! (*Premolk.*) Samo zato ste danes pridrli pred oltar božji. Strah vas je prignal. Zdajle, mislite, pride zlo. Zdaj se bo zlomil prvi pečat, in drugi pečat in tretji pečat, in pojavil se bo beli konj s črnim pobijačem, in pojavil se bo rdeči konj in njegov

jahač bo vihtel velikanski meč, in pojavil se bo tretji konj, ki bo črn, in njegov jahač bo imel v roki tehtnico. Jaz pa pravim, da je ta preplah, pravim vam kot vaš dušni pastir, da je ta preplah prazna marnja! (*Se nagne nazaj.*) Kostanja ni več, nekdo ga je posekal, prav! Trdo delo je moral imeti; kostanj je bil za pet običajnih. Toda! Mar kdo med vami (*Pokaže s prstom v dvorano.*) ve, kdo je nečedno dejanje storil? Ker je to delo človeka, saj samo ljudje uporabljajo sekire, je povsem jasno, da je kostanj posekal nekdo izmed vas. (*Pokaže v dvorano.*) Nekdo, ki ni docela zdrav. Nekdo, ki je, pa naj ne bo zamere, nekoliko usekan. Pa bi lahko za katerega od vas rekli, da ni pri pravi? Jaz si ne bi upal pokazati s prstom. Tako bi nesrečnika izpostavil mržnji in zasmehu, kar bi ne bilo krščansko. Vseh pa tudi ne morem dolžiti, čeprav ste na svoj način krivi vsi. Ta nesrečna zadeva s kostanjem je torej ena tistih, ki jih razume le Bog, in je potemtakem tudi njegov posel, da glede njih nekaj ukrene. Edina stvar, ki preostane nam, je, da molimo. To bomo storili. Poklekните! Ponavljajte za mano. (*Sklene roke.*) Oče naš, ki si v nebesih ... posvečeno bodi tvoje ime ... pridi k nam tvoje kraljestvo ...

(*Orgle rastejo in preglasijo molitev.*)

(*Tema.*)

2.

(*Luči na osrednji del odra. Sodnik se sprehaja okoli Janeka.*)

SODNIK: Kaj ugotavljava? ... Sredi družbe, ki temelji na Razumu, ždi temna lisa Nerazuma ... Temna, rakasta tvorba, ki grozi z metastazami. Če ne ostanemo ves čas na preži, se bo razrasla in nas vse zadušila. Kaj je torej naša dolžnost? Da odstranimo vsako manifestacijo Nerazuma, kakor hitro se pojavi. Da izrežemo, razkrojimo ali osamimo vsak, še tako majhen maligni zasevek, kakor hitro ga odkrijemo. A se motim, če v tebi vidim

en tak zasevek? Mislim, da ne. Če moram kot preiskovalni sodnik odigrati vlogo kirurga, se je ne bom otepal. Hvaležen sem za dolžnosti, ki mi jih nalaga poklic. Če so med nami podgane, je deratizacija plemenito, celo romantično delo. A ne? (*Gre k truplu, sname z njegove glave krono kostanjevih listov, si jo ogleda.*) Občutek imam, da bomo na teh listih našli tvoje prstne odtise. Se motim?

(*Janek mu potegne krono iz rok.*)

JANEK: Prej ste se. Zdaj pa ne več. (*Gre v ozadje, v gozd; zablisne se, nato mrak; njegov glas prileti od tam.*) Slišim hudiče s trobentami! Umaknite se! Prihaja vojska ciganskih demonov! (*Zvok trobente. Janek prikoraka s pretiranim mahanjem v svetlobo.*) Ena – dve – ena – dve – nihče – ne ve – kaj tukaj gre! Tukaj gre – črni vrag – ki boji – se ga vsak! (*Se ustavi, si sname kostanjevo krono in jo dvigne predse, kot bi molil.*) Kostanjeva krona. Spletena na peti dan po padcu kostanja, ki je terjal pet ur potenja. (*Položi krono na tla pred sabo.*) V mojih žepih pet krastač srednje velikosti. Zmetal jih bom čez glavo v potok za sabo. (*Petkrat seže v žep in se dela, da je vrgel nekaj čez glavo.*) Ena, dve, tri, štiri, pet! (*Se obrne in zavpije v gozd.*) Hoooj! Melalo! Vse krastače v potoku! Dve na levo, dve na desno, ena v sredo. Zdaj krona! (*Si položi krono na glavo.*) Odplesal bom tri vražje plese, Melalo! Ti si črv s sto glavami, poznam te! Če si sraka, te poznam! Če si lubadar, poznam te! Poznam te v vseh sto oblikah! (*Stopi proti gozdu, zavpije še bolj.*) Me-la-lo! (*Zablisne se.*) Tukaj sem, tvoj sin brez razuma! Zaigraj!

(*V globini odra se sproži poskočna glasba stoterih violin. Janek se zavrti v grotesknem plesu, roke in noge meče od sebe. Glasba utihne, Janek zadihan telebne na tla. Se pobere. Zavpije.*)

JANEK: Drugič! (*Ples se ponovi. Nekaj časa lovi sapo.*) Tretjič!
Tret –

(*Glasba ga preglasi; ples se ponovi; Janek se zgrudi, komaj diha.*)

SODNIK: (*se skloni in mu sname kostanjevo listje*) Pet ur vihtenja sekire za nekaj listov. Čemu?

JANEK: (*loveč sapo*) Cigani ... so tako zdravili ... usekance.

SODNIK: A to še počno?

JANEK: Pojma nimam. Bral sem v knjigah.

SODNIK: In kako deluje ta – kostanjeva krona?

JANEK: Pobije črve, ki rijejo po lobanji. Iz možganov potegne strup. Dajte si jo na glavo.

SODNIK: (*stopi proti truplu*) Ne bi rad končal v takem stanju kot tale možakar tukaj. Kostanjeva krona očitno naredi precej več kot potegne strup iz možganov. (*Položi krono Gederju na med-nožje.*) S kuhinjskim nožem lahko preluknja želodec. (*Pogleda Janeka in zavpije.*) A ne?

JANEK: (*mirno*) Dolgo ne uporabljaš grdih besed, dolgo ne vidiš stvari, kakršne so, ampak barvo, nalepljeno nanje v preteklosti. Potem ti spodrsne na tej zlizani barvi prednikov, padeš, in odkruši se kos barvne plasti. Spodaj je nekaj drugega, nekaj popolnoma drugega. Razočaran si nad barvno lepoto, nad krasnimi pastelnimi barvami, nad rdečimi oblaki ob sončnem zahodu. Pograbi te bes in luščiš napleskane barve, jih stružiš z dreves, z neba in gozdov, z obrazov – in končno se ti med rokami pretaka goli svet, končno goli svet.

SODNIK: (*po premoru*) Zakaj si ga ubil?

JANEK: Mesec sije, kladvo bije, mesec sije, kladvo bije, bum, bum, bu-bum! Siva mačka v brezje gre. Bum, bu-bum, bu-bum!

(*Iz teme se približa Župnik.*)

ŽUPNIK: Ne pričakujem hvaležnosti. Kar sem ti dal, sem ti dal, ne očitam ti. A pozabiti ne smeš, da si zrasel v tej hiši! Več si bil tu kot doma pri ciganih. Kupoval sem ti obleke. Moje knjige si bral. Učil sem te. In nikdar, res nikdar, ni bilo sprenevedanja med nama. Zdaj pa – (*Dvigne glas.*) – te ne poznam več! Prišel si, potem ko si študij po treh letih obesil na klin, in kaj storiš? (*Se približa truplu.*) Šolal te je, ti pošiljal denar. Pomagal je tvoji materi, da ji ni bilo treba stradati. Bolj se trudim, manj razumem. Imel si priložnosti, kakršne dobijo redki tvojega rodu –

JANEK: Oh, ciganska violina, zaigraj otožno pesem za pokvarjenega sina, odreši ga spomina!

ŽUPNIK: Skoraj prepričan sem, da je kriva ženska. Ta lovača, ki je prišla za tabo in potem izginila. Ona ti je položila strup v možgane.

JANEK: (*vstane in zavpije*) Melalo! Ti si črv s sto glavami, poznam te! Če si sraka, te poznam! Če si lubadar, poznam te! Poznam te v vseh sto oblikah! (*Stopi proti gozdu, zavpije še bolj.*) Me-la-lo! (*Zablisne se.*) Tukaj sem, tvoj sin brez razuma! Zaigraj!

(*Tišina. Janek se vrne, sede, zleze vase. Župnik odide v temo.*)

SODNIK: Kako se v življenju moškega, pa naj bo star ali mlad, vse vrti okrog ženske, a ne? Oh, tudi pri meni, nobena izjema nisem. Edina razlika med nama je ta, da jaz zaradi ženske ne bi ubijal. No, če hočem ostati dosledno natančen, bi moral reči, da *doslej* nisem ubijal. Morda bi kdaj lahko. Morda kdaj celo bom. Ne poznamo se dovolj dobro, da bi vedeli, kaj vse smo sposobni storiti. Razen potem, ko smo to že storili. Tako kot ti. Potem se verjetno lahko le čudimo, da smo storili nekaj, za kar smo bili prepričani, da ni v naši naravi. A ne?

JANEK: Sonce vzide kot temna krogla, zato operutiš kamen in ga poženeš čez morje, da bi videl, kako daleč ti seže roka. Pa utone za bližnjimi skalami – dlje ga vržeš, bliže pade, zato se obrneš in stečeš, rad bi se vrnil v rojstvo ob dolgi umazani reki, ki teče v izvir, šel bi kot blisk po njeni poti, pa le svetloba zasije iz noči in v noč se vrača, ti pa ostaneš, kjer si, kot tedaj, ko stopiš v mlakužo in se voda kodra okoli stopinje na vse strani, se pravi nikamor.

SODNIK: Oh, ko sem bil mlad, sem tudi jaz pisal pesmi. Mislim, da so bile celo boljše od tvojih. Rimale so se. In bile so bolj razumljive. Preproste, tako kot jaz. Ti pa si veliko bolj kot v pesmih razumljiv v svojih pismih. (*Potegne iz žepa šop pisem, razgrne enega, bere.*) “Drugo leto sem tu in ves čas je živelo v meni hrepenenje, da se vrnem domov; vsekakor hrepenenje ni prava beseda, to je gon, divji, krvav ...”

JANEK: (*plane pokonci*) Kje ste to dobili? (*Mu skuša potegniti šop papirjev iz rok.*)

SODNIK: (*umakne pisma*) Ne pozabi, da pred vrati stojita oborožena policaja.

JANEK: To so moja pisma. Osebna. Če jih niste ukradli, vam jih je dala. Moral bi ji zaviti vrat.

SODNIK: Še dobro, da ji ga nisi; potem bi zdajle preiskovali dva umora.

JANEK: Vi ne preiskujete, vi ste me že obsodili. (*Sede in zleze vase.*)

SODNIK. Jaz ne. Ampak kak zagrizen tožilec bi na sodišču lahko citiral besede iz tega pisma in z njimi krepko podprl obtožnico. (*Bere.*) "Od vsega začetka me je nekaj metalo nazaj, in čeprav mi je tisti jaz iz preteklosti povzročal muko in mi jo še povzroča, je bil vse močnejši, zvezal mi je roke. Kot da nekje doma ne bi poravnal vseh računov." (*Zloži pismo in ga pospravi.*) Skratka, pustil si študij in se vrnil domov, v to odročno vas, da bi poravnal račune. (*Janek molči. Sodnik ga gleda.*) Morda pa vsega ni pametno zaupati ženski.

(*Tema.*)

3.

(*Ko se prižgejo luči, sedita Janek in Darja "ob robu gozda". Darja kadi. Puhne dim proti Janeku.*)

JANEK: Oh, si prijazna.

DARJA: Župnik me kar naprej gleda.

JANEK: Seveda, saj so te same zize.

DARJA: Daj no.

JANEK: Včeraj jih je skrivaj opazoval. Srce mu je bilo kot mali vragec bogec. (*Darja se histerično zasmije.*) Potem se je ozrl po tvojih nogah. Zjezil se je, šel v hišo in za vrati pol ure klel. (*Darja zardi in v zadregi obrne glavo. Janek zapoje.*) Mesec sije, kladvo bije, mesec sije, kladvo bije, bum, bu-bum, bu-bum! Siva mačka v brezje gre. Bum, bu-bum, bu-bum!

DARJA: Si kaj videl mater?

JANEK: Od daleč.

DARJA: Čudim se, da še nisi bil pri njej.

JANEK: V bajti smrdi. (*Zabliska se in zagrmí.*) Vidiš, tam za gozdom, velika črna usta?

DARJA: Nevihta bo.

JANEK: Ne. Včeraj sem šel do roba vasi. (*Vstane.*) Gledal sem v dol k potoku. Tam je mati zajemala vodo. Tedaj je strela udarila v bor. Videl sem plamen. Mati je tekla nazaj. Najprej je prihajal veter. V črnini so zazevala usta in drsela proti meni. Z glavo naprej sem padal vanje. Drevje in trava in meglé, vse je teklo vame kot blato. In ... strah! In sem hotel nazaj. Otepal z rokami kot ponorel. In tam je bilo. Velika črna usta.

DARJA: (*po premoru*) Rada imam dež.

JANEK: Še so tam. Zaradi mene.

DARJA: Tisti večer, ko si odšel, mi je bilo strašno hudo.

JANEK: (*se spusti na kolena*) Zmeraj se obotavljam, ko je treba bežati.

DARJA: Šla sem na grad. Tam si me prvič objel.

JANEK: Te je kdaj obšla omrtvičenost?

DARJA: Šla sem tja, da bi se spomnila tvojega dotika.

JANEK: Včeraj sem stal tamle. Moje misli so bile kot kristali. Mraz je prihajal vame. Hlad, potem mraz. In sem postal travna bilka.

DARJA: Bile so noči, ko sem sanjala, da si me odpeljal. Daleč proč.

JANEK: Nato sem postopoma rastle v kamen. Želel sem pobegniti. Dvignil sem desno roko, takole (*Dvigne desnico.*), a obšlo me je, da lahko otrpnem v tej pozi, kot kip. In sem jo spustil. (*Spusti roko.*)

DARJA: Škoda, da ni več sonca. Prinesla sem kopalke.

JANEK: Svet se je pogreznil vame. Kar ni ga bilo več. Samo planje krvi. Trdota kosti. Zgradba telesa. Mišice. (*Naredi tri nemirne korake.*)

DARJA: Darilo sem ti prinesla. Bi ga rad videl?

JANEK: Potem ... občutek ... da je svetloba. Samo preblisk. Nič več. Toda vrnil se je. Kot bi me obletaval večča. Vprašal sem se: je tam sonce ali ga ni? Strah me je bilo odgovora. Bal sem se, da bo svetloba skočila name. Me tepla.

DARJA: Zakaj si me prosil, naj pridem?

JANEK: (*poklekne*) Ležal sem v travi. Gledal sem jelše pri potoku.

Tedaj pa ... se razlezejo v prah. Pogledam borovje na drugi strani. Prah! Prihaja proti meni –

DARJA: Odgovori mi!

JANEK: – trava se razleze, gre proti meni, milijoni mravelj –

DARJA: (*eksplodira*) Govorim ti o sebi!

JANEK: – prihaja v ravnih črtah –

DARJA: Me ne briga!

JANEK: (*zviša glas*) – preplavi travnike, zapleza v breg –

DARJA: (*bruhne v jok*) Nočem slišati!

JANEK: Prihaja proti meni. Prah! Rad bi pobegnil. Prah mi seže do obraza. Živali! Ne tople ne mrzle. Vse več. Potem: potem še enkrat svetloba tam (*Se zastrmi v nebo zadaj.*), in potem črna usta. In potem ... tema!

(*Skloni glavo, zdrsne na tla. Darja joka. Zadaj se dvakrat suho zabliška. Janek vstane in gre v globino, strmi v temo. Ko se vrne, je miren.*)

JANEK: Imaš občutek, da te ljudje ne razumejo?

DARJA: (*skozi solze*) Kaj?

JANEK: Žal mi je. Slep sem kot netopir. Daj, zbriši si žalost z obraza! Lepa si.

DARJA: Seveda nisem.

JANEK: Reče punčka fantku, kaj bova storila. Reče fantek punčki, se b'va poljubila! (*Se pomakne k njej in jo hoče poljubiti.*)

DARJA: (*se sunkovito odmakne*) Ne!

JANEK: Vzel bom svoj palec, postal bom skakalec in skočil čez tristo vžigalec. (*Poskusi znova.*)

DARJA: Ne dotikaj se me!

JANEK: Grom in pekel! Neumna si.

DARJA: Nisem. Moji občutki ti niso mar –

JANEK: Aaaah! Pospremil te bom do župnišča. Nočem, da bi se izgubila.

DARJA: Ne grem.

JANEK: Ici, mici, bici; ira, dira, bira; oker, poker, dominoker; ti odhajaš!

DARJA: *(se ga dotakne z roko)* Janek –

JANEK: Živela je koščata dekla, bila je dolga kakor prekla in se je v
gospo oblekla!

DARJA: *(vstane)* Še žal ti bo.

JANEK: *(iztegne roko)* Vrni se ...

DARJA: Prekleta žal.

(Odide v temo. Luči ugasnejo.)

4.

(Ko se znova prižgejo, se iz teme približa Sodnik.)

SODNIK: Imaš občutek, da si odgovoren za svoja dejanja? Ali da nisi? Ali da si ti eno, tvoja dejanja pa nekaj drugega? Marsikateri zločinec je že tako mislil. Nekateri so trdili, da so le izpolnjevali ukaze in navodila. Morda je pri tebi enako. Morda imaš prisluhe, privide, ki so zunaj dosega tvoje zavesti. Morda ti skrivni glas prišepetava: zabodi, zadavi, spravi s poti, maščuj se. Bi to bilo mogoče? *(Janek molči.)* Opravi sem poizvedovanja med tvojimi znanci in sošolci. Nikoli ne grem na teren nepripravljen. In kaj sem izvedel? Nekaj zanimivih podatkov. Kako si nekoč skloftal svojo profesorico. Na fakultetni zabavi te je prišla prosit za ples, ti pa njo za ušesa. In potem je tukaj dogodek v gledališču, kamor si z nekaj sošolci šel gledat ... čakaj, da vidim ... *(Preveri svoje papirje.)* ... Sofoklejevega Ojdipa. Sredi predstave si začel kričati, kot da te ubijajo. Ustavili so predstavo, odvedli so te na policijo. Tam so te topli.

JANEK: Niso me topli.

SODNIK: Točno. Niso te. Ti si tepel njih. Enemu od policajev si iztrgal pendrek in ga pred osuplimi očmi drugih premlatil do nezavesti. Kako si se počutil po tem dogodku? Ti je odleglo, si bil ponosen nase, si dobil občutek pomembnosti? Občutek, da si nekaj dosegel? Ali ti je postalo žal? Si se morda zgrozil nad svojim dejanjem? Povej mi. Zanima me. *(Janek molči.)* Rad bi bil tvoj prijatelj. Lahko bi ti enostavno nataknil lisice in te dal

odpeljati v pripor. Nobenega prekrška ne bi naredil, vse bi bilo povsem zakonito. Kateri koli drugi preiskovalni sodnik bi to storil. Že zdavnaj. Jaz sem drugačen, neke vrste posebnej. Jaz hočem vedeti. Ne zdi se mi dovolj ugotoviti, da se je zgodil zločin. Hočem poznati razloge.

(Janek molči. Sodnik odide v temo. Luči ugasnejo.)

(Ko se znova prižgejo, je na klopi škaf, v katerem Aranka pere cunje. Črne lase ima razpuščene. Janek se ji pritihtopi za hrbet. Z dlanmi ji zakrije oči. Aranka najprej otrpne, nato zavrešči.)

ARANKA: Lojz! Kaj me strašiš, Lojz!

JANEK: *(jo spusti, jezen)* Kakšen Lojz!

ARANKA: *(se obrne)* Oj! *(Izproži roke.)* Sinek moj!

(Solze se ji udero po licih, zvrne se na klop, si zagrebe obraz v dlani, presunljivo joka. Janek postavi škaf na tla in sede na klop.)

JANEK: Tako si me vesela, da boš od žalosti umrla!

ARANKA: *(očitajoče)* Zakaj si šel tja gor, je pri župniku lepše?

JANEK: Ne bodi otročja.

ARANKA: Že en teden si tu.

JANEK: Včeraj sem prišel!

ARANKA: Jaz sem tvoja mati in mene moraš videti prvo, ko prideš!

JANEK: Bil sem, pa si bila pri potoku.

ARANKA: Tja nisi mogel?

JANEK: Nisem si upal.

ARANKA: Ne maraš me več!

JANEK: Pojdi no.

ARANKA: *(znova bruhne v jok)* Pisal si gospodu župniku, da boš pripeljal žensko!

JANEK: *(se dvigne, da bi šel)* Zbogom, mati.

ARANKA: *(plane k njemu in se ga oklene)* Sinek moj, sinek moj!
Ne odidi!

JANEK: Če nehaš trobiti.

ARANKA: *(si briše solze)* Ne bom več. Smejala se bom. Samo ostani. *(Si vrže lase nazaj.)* Si lačen? Boš jedel, ti bom skuhala? Pojdi, usedi se. *(Ga potegne h klopi, ga porine nanjo.)* Ali bi raje noter –

JANEK: *(se je otrese)* Ne – tu je boljše.

ARANKA: *(se usede poleg njega in ga gleda)* Janek.

JANEK: Kaj?

ARANKA: *(ga poboža po licu)* Moj debeli brcko!

JANEK: Nisem več brcko, mati.

ARANKA: Gospod župnik so rekli, da ko prideš, boš prinesel lepo reč zame.

JANEK: A res.

ARANKA: Ja, rekli so, da mi boš prinesel kaj od tam, da boš lahko kaj prišparal, in da mi boš potem prinesel.

JANEK: Žal mi je.

ARANKA: Saj vem, Janek, da nisi imel denarja. Sem samo rekla, ker so gospod župnik povedali, da mi boš nekaj prinesel. *(Ga prime za levo zapestje.)* Kaj je to?

JANEK: Obroček.

ARANKA: Kje si ga našel?

JANEK: Našel! Kupil sem ga.

ARANKA: Lep je.

JANEK: Ta kamen je življenje. Reče se mu nefrit.

ARANKA: Grdo ime. Kamen pa je lep ... ooo!

JANEK: Cigani so verjeli, da je ta kamen čudo. Če ga nosiš in se ti kaj zgodi, se bo kamen zdrobil, ti ostaneš pa cel.

ARANKA: Oj, a res?

JANEK: Odseva pa tudi smrt.

ARANKA: Ne!

JANEK: Zelo bleščeč je, vidiš? Ko postane oljnat, bo nekdo umrl.

ARANKA: Vsak dan kdo umre.

JANEK: Nekdo v bližini kamna.

ARANKA: Ne straši me!

JANEK: *(dvigne kamen k njenim očem)* Vidiš oljne madeže pod površino? Odkril sem jih včeraj. *(Vstane in nemirno stopi okrog.)*

ARANKA: *(po premoru)* Janek, saj zdaj boš ostal pri meni, kajne, da boš?

JANEK: Ne vem.

ARANKA: Do jeseni. Dokler ne greš nazaj.

JANEK: Ne grem nazaj.

ARANKA: Gospod župnik so rekli, da še dve leti –

JANEK: Ne.

ARANKA: A potem je že ... konec?

JANEK: Konec.

ARANKA: *(od veselja počí z dlanmi)* Potem si gospod sodnik!

JANEK: *(zmeden)* Kaj?

ARANKA: Gospod župnik so rekli, da boš gospod sodnik, ko bo konec.

JANEK: *(se usede na klop, skloni glavo)* Ne, mati. Nisem sodnik. In ne bom.

ARANKA: Gospod župnik so rekli, da po štirih letih, ko boš tam štiri leta, boš prišel nazaj in boš –

JANEK: *(osorno)* Ne! Ne bom! *(Se unese.)* Žejen sem. Prinesi mi vode.

(Aranka vstane in gre v hišo. Janek nemirno postopa. Se zasmehuje, nato zapleše v norih poskokih.)

JANEK: Gospod – sodnik – gospod – sodnik – gospod – sodnik! *(Se ustavi in se ozre v nebo.)* Tam zgoraj je mesec, tu spodaj sem jaz. Bog blagoslovi mesec, bog blagoslovi nas!

ARANKA: *(se vrne z loncem vode)* Ni preveč mrzla.

JANEK: *(seže po loncu)* Sem pa jaz. *(Pije v dolgih požirkih. Si z dlanjo obriše usta, pomoli lonec Aranki.)* Pij.

ARANKA: Nisem žejna. *(Postavi lonec na tla.)*

JANEK: Ko sem bil majhen, sem si želel, da bi bil mesečnik. Lahko bi hodil vsevprek po strehah. Po drevesih. Hotel sem, da bi me mesec nosil, ker si sam nisem upal. Enkrat sem plezal na tisti bor tamle *(Pokaže v gozd.)*, pa me je bilo tako strah, da nisem prišel do sredine.

(Sede na klop. Aranka sede poleg njega.)

ARANKA: Oj, Janek, tako lepo je bilo včasih. Preden si šel.

JANEK: Zmeraj je pihal veter.

ARANKA: Toliko reči sva počela.
JANEK: Blodila po gozdovih.
ARANKA: Dol do ravnine.
JANEK: Posedala po štorih.
ARANKA: Stala pri potokih in se ogledovala.
JANEK: Pri gozdnih izvirkih sva se hladila.
ARANKA: Potem sva ležala na mahu.
JANEK: V gozdu je bila sopara. Les je dišal po smoli.
ARANKA: Kopal si se v potoku. Tvoja koža je dišala po žabah.
JANEK: Grebel sem z rokami po drevesni skorji. Objemal debela.
ARANKA: Objemal mene.
JANEK: Gozd je bil streha.
ARANKA: Nad mano je bilo nebo. In tvoji lasje.
JANEK: Potem je Miško prinesel šest malih psov. Se spomniš?
Rekel je, da jih je treba ubiti.
ARANKA: Včasih je sonce svetilo na naju in bila sva potna.
JANEK: Bili so ... majhne kepaste krogle. Videli niso. Stresali so smrčke.
ARANKA: Vlekel si me za lase. Tako lepo je bolelo.
JANEK: Miško je prijel enega za tace in udaril z njim po deblu.
(*Vstane, zamahne z rokami.*) Takole.
ARANKA: Grizel si moje rame.
JANEK: Oblila me je zona!
ARANKA: Grizel si moje dojke.
JANEK: Prišel je obup! Zgrabil sem psička, z njim sem ... mlatil po deblu! Dokler mu nisem raztolkel glave.
ARANKA: Grizel si moj trebuh.
JANEK: Segel sem z roko v meso.
ARANKA: Janek! Pridi k meni!
JANEK: (*se sključi k tlom*) O mati!
ARANKA: Si še moj?
JANEK: Ko sem prišel v mesto, so se me vsi izogibali! Dišal sem drugače. Nosil sem znamenje. Prišle so ženske, ki jih to ni motilo. Da jih vzamem! Hotel sem! Pa nisem mogel do njih! Nisem mogel! Ko sem segel z roko, je bila vmes neka stena. Podoba. Tvoja podoba!
ARANKA: Oj, Janek ...

JANEK: Porušila si mi vse brvi! Vlekla si me nazaj! Privlekla si me sem, k liscam, v drek, umazanijo. In zdaj bi rada, da ti zlezem v maternico?

ARANKA: Janek, ne boo...oo...di krut!

JANEK: Da ti zlezem v maternico! To bi rada!

ARANKA: Janek! Oh ... oooo ... (*Bruhne v vik in krik.*)

JANEK: Nikdar več! Strup imaš v sebi, strup imaš med nogami. Zlila si ga vame, tako da jasno ne vidim, megli se mi pred očmi. Kaj bi še rada? Odsekala si mi peruti. (*Iztegne roke.*) Poglej! Si kdaj videla orla brez kril?

(*Se zruši na kolena. Oba ždita, ona hlipa. Janek se pomakne k materi in se ji zagrebe v naročje.*)

JANEK: Mati!

ARANKA: (*zavrisne*) Ti si moj!

JANEK: Kaznuj me! Povej, da me ne maraš!

ARANKA: (*ga boža po laseh*) Janek, o moj Janek.

JANEK: (*po premoru*) Mati ...

ARANKA: Včasih si rekel, da sem lepa.

JANEK: Lepa si.

ARANKA: (*zapeljivo*) Še zmeraj lepa?

JANEK: Še zmeraj.

ARANKA: Nisem lepša?

JANEK: Lepša si.

ARANKA: To samo praviš!

JANEK: Lepša si! Debeluškasta! Tule ... (*Jo potreplja po trebuhu, Aranka se histerično zasmije.*) ... in tule ... (*Jo potipa po prsih, Aranka se zasmije še bolj.*) Noge imaš mehke. Lasje so ti zrasli.

ARANKA: Janek ...?

JANEK: Kaj?

ARANKA: Si ti še zmeraj moj mali brcko? Kajne, da si, moj mali brcko, si, Janek, a ne?

JANEK: Ne vem.

ARANKA: Tako lepo je bilo, ko sva bila sama, se spomniš? Šla sva dol do potoka. Fantje so peli na vasi. Trava je bila mlada, visoka. Jaz sem se skrila v njej. Se spomniš, Janek? Potem si me

našel ... in ... *(Se koketno smeje.)* ko si me našel, ni bilo nič na meni ... nič! Tam sem ležala, v travi, vsa debeluškasta. In sem ti rekla: prinesi mi vode iz potoka. Šel si in mi prinesel, hladno vodico, zlil si mi jo na trebuh, ooooh, to je bilo lepo, Janek, ooo, Janek. Potem pa ... Se spomniš?

JANEK: Ne.

ARANKA: Je bilo lepo, tisto potem?

JANEK: Ne vem.

ARANKA: Oj, Janek! *(Mu seže z roko za srajco.)* Sem jaz še tvoja, vsa tvoja, Janek? Samo tvoja, tako lepo tvoja?

JANEK: *(zaječi)* O, mati!

ARANKA: Janek?

JANEK: Zakaj te moram klicati mati!

ARANKA: Ni treba!

JANEK: *(se ji z rokami nasloni v naročje)* Te naj kličem drugače?

ARANKA: *(divje)* Kliči me dragica! Kliči me ljubica!

JANEK: Klical te bom Aranka!

ARANKA: Oj, Janek!

JANEK: Ti si Aranka! Ti nisi moja mati! Ti si Aranka!

ARANKA: *(ga objame okrog vratu)* O moj ... brcko!

JANEK: *(divje)* Lepa si, Aranka!

(Aranka se histerično zasmee, pol v solzah. Janek ji seže v lase.)

JANEK: Tvoji lasje so kot ... topla goščava.

(Aranka zavrisne, napol v ekstazi. Zdrsneti na tla ob klopi.)

JANEK: Ne morem brez tebe. Sovražim te, a ne morem brez tebe. *(Luči začno temneti.)* Tvoje prsi ... mleko! ... jabolka! ... grozdje! ... gladke! ... gladke! ...

(Tema.)

(Ko se luči znova prižgejo, je Janek "na gozdnem obronku". Kostanjevo krono je položil na tla. Kroži okoli nje.)

JANEK: Na janav ko dad mro has! Niko malen mange has! Miro gule daj merdijas! Pirani man pregelijas!

(Stopi proč in počepne v turško pozo, ždi. Materin glas priplava iz gozda, nežen, vabeč: Janek, o moj Janek, pridi k meni, meni, meni ... Janek se dvigne na noge.)

JANEK: Ne hodi za mano!

(Glas se znova pojavi, bliže, kot bi visel nad njim: Janek, tako sem lepa, lepa, epa, epa. Janek otepa z rokami kot ponorel.)

JANEK: Demoni, demoni! Proooooč!

(Zagrebe obraz v dlani in stoka. Mesec leze za oblake. Čuk se oglasi. Zvok monotonega vetra se pojavi, bliža se, raste v bučanje. Drevesa poskakujejo kot zlovešče sence. Zvoke pretrga Janekov krik. Sence umrejo v temi. Tišina.)

JANEK: Proooooč! *(Leze po odru, iščoč zavetje, grebe v zemljo kot pes.)* Hočem noter! Brlog! Svetloba, ugasni!

(Janek se zruši in leži, sopihajoč. Mesec pride izza oblakov in ga osvetli. Leži nekaj časa, nato se dvigne in gre v gozd. Prinese štiri dolge, tanke kostanjeve veje, iz njih napravi kvadrat. Poklekne vanj, si položi kostanjevo krono na glavo, zavpije.)

JANEK: Spomin, ti si demon! Poznam te, ime ti je Poreskoro! Imaš štiri mačje in štiri pasje glave in tvoj rep je kača s strupenim zobom. Dvospolnik si. *(Tiše.)* Sam se oploduješ. *(Zavpije.)* A jaz te bom ubil! Utrnil te bom! Preostanek življenja bom prebil v brlogu.

(Vstane, stopi iz kvadrata, kroži okoli njega.)

JANEK: Nisem te videl zlata krota, rad bi te videl zlata krota. *(Zavpije.)* Vem, kaj si! Ti si ženski organ! V nočeh skačeš okrog in se zabavaš! Ti si ženski organ, ki se vsako noč prelevi v žival!

Poznam te! (*Zelo hitro.*) Nisemtevidelnisemtevidelradbitevidel!
Ubij moj spomin! Ne bojim se! Pridi! – ubij! – moj spomin!

(*Odkorači v gozd. Njegov kričeči glas prileti od tam.*)

JANEK: Na janav ko dad mro has! Niko malen mange has! Miro gule daj merdijas! Pirani man pregelijas! (*Prileti nazaj, skoči v kvadrat, ždi, čakajoč. Glasba utihne. Janek se sprosti.*) Ni prišla. Ni prišla. (*Se dvigne in znova odide. Njegov glas prileti od tam, še bolj kričeč in hripav.*) Na janav ko dad mro has! Niko malen mange has! Miro gule daj merdijas! Pirani man pregelijas!

(*Prileti nazaj, skoči v kvadrat, čaka. Kratka tišina. Nato se v daljavi pojavijo globoki udarci bobna, ki se počasi bližajo: tomp, tomp, tomp ... Janek zgrabi krono in si jo povezne na glavo.*)

JANEK: Prihaja zlata krota!

(*Čaka, drgetajoč. Udarci bobna se bližajo. Iz gozda pride s previdnimi mačjimi koraki Smrt. (Igra jo lahko Sodnik ali Župnik.) Oblečena je v črno, tesno se prilegajočo obleko z gostimi belimi progami, ki ponazarjajo kosti; tako je videti bolj bela kot črna. Njena glava je maska lobanje. Smrt se ustavi nedaleč od Janeka. Bobni so utihnili. Smrt počepne na tla in gleda Janeka. Tišina.*)

(*Tema.*)

5.

(*Luči. Sodnik pride iz teme, se ustavi pred Janekom.*)

SODNIK: Ker se nočeš pogovarjati z mano, si moram sam ustvarjati mnenje o tebi. Tudi o tem, kakšno mnenje imaš sam o sebi. Zdi se mi, da se imaš za nekaj boljšega in višjega. Popravi me, če se

motim. Kadar koli, kjer koli mi lahko sežeš v besedo in rečeš: motite se. Vesel bom tvojih popravkov. Zdi se mi, da imaš družbo za ničvreden mlin, ki zmelje posameznika in ga zgnete v podrepno muho. Ni tako? Ugovarjaj, prosim te. Dokaži mi, da se motim. Dokaži mi, da ne gre za nevarno samotarsko domišljavost zločinca, ki se je sam izločil iz družbe. Izločil zato, ker mu že prvi trenutek ni dala vsega, kar je od nje zahteval. Kajti posebnost tega zločinca je, da ne pričakuje, ne vlaga naporov, ampak zahteva. In ko ne dobi, povzdigne svojo užaljenost v nekakšno kvazi filozofijo. (*Pobrska med papirji. Bere.*) “Vsi ti mladi ljudje, ki se skupaj z mano ukvarjajo s študijem in z načrti za prihodnost, bi radi dosegli samo nekaj: uspeh in z uspehom ime. Ime v brezimni množici. Ne zavedajo se, da sredi razosebljene mase manjvredkov ni ne imena ne individualnosti ne svobode. Ostati zunaj množice pomeni izogniti se nevarnosti, da bi izgubil individualnost, da bi postal hrana tega mlina ...” (*Pospravi pismo. Se sprehodi do trupla.*) Razosebljena masa manjvredkov. Izumil si popolnoma nov pojem, čestitam. Nasprotje manjvredka je verjetno večvredek. Ceno za to, da večvredek lahko ohrani svojo individualnost, pa morajo, kot vse kaže, plačati drugi. Tudi, če je treba, z življenjem. A ne? (*Janek molči.*) In kako se reče večvredku ženskega spola? Večvredka?

(*Odide v temo. Luči ugasnejo.*)

(*Ko se znova prižgejo, se zadaj v temi pobliskuje. Geder je “oživel”, sedi na klopi z razpeto srajco in pobija mušice, ki mu sedajo na kožo. Darja pride iz teme v kratki poletni halji, bosa.*)

DARJA: Gospod Géder.

GEDER: (*si zapne srajco*) Gedér, gospodična. Gedér. (*Se v zadregi nasmehne.*)

DARJA: Strela bo udarila v vas.

GEDER: (*zakrehlja*) Zmeraj gre mimo.

DARJA: (*se usede v pleteni stol in se nagne nazaj*) Ooh! Ležala bi.

GEDER: (*se ozre*) Te nevihte. Pride do praga, bobni in svetli se, malo se poččije, potem pa gre proč, kot bi se bala, in mežika od daleč. Potem pa znova pride. Danes še pride. Še brane bodo letele od tam!

DARJA: Kje pa je gospod župnik?

GEDER: (*se namuzne*) Popoldansko spanje. (*Se v zadregi ozre po njej.*) Kje pa ste Janeka izgubili?

DARJA: Težko bi izgubila nekoga, ki že izgubljen. (*Si prižge cigareto, ponudi eno Gederju.*) Kadite?

GEDER: Ne. Bom pa vseeno poskusil. (*Vzame cigareto, Darja mu jo prižge.*) Saj me ne bo ubilo, kaj? (*Puhne dim v zrak in zakašlja.*)

DARJA: Kakšen moški pa ste?

GEDER: O gospodična Darja! So pa druge reči, ki napravijo moškega! (*Izboči prsi.*) Bolj pomembne reči.

DARJA: (*prekriža noge tako, da ji halja zdrsne nad kolena*) Aja? Kje pa jih imate?

GEDER: (*zakuhan*) Tiste reči? (*Se premaguje, da ji ne bi gledal nog.*) Dobro skrite. Kot je treba.

DARJA: Žene nimate?

GEDER: Sem jo imel. Pa sva ločena.

DARJA: Dobite kakšno v redu žensko tu na deželi?

GEDER: (*žareč v obraz*) Bolj poredko, ampak ni sile.

DARJA: Vaši brki so prav nenavadni. Dolgi, debeli, štrleči.

GEDER: (*zakuhan*) Ja ... O jebemti ... ampak! –

DARJA: (*iztegne nogo*) Župniku niso všeč moje noge.

GEDER: Saj mu ne smejo biti! Šel bo naravnost v pekel. Nič od tega, kar imate, mu ne sme biti všeč.

DARJA: Baje so mu všeč moje zize.

GEDER. O, verjamem. (*Po premoru.*) Doli v mestu je to vse drugače, a ne? Tam ste bolj, kako bi rekel, fraj, a ne? Mislim, moški in ženske. Bral sem o tem. Tone sem bral o tem, kakor pravite, o tem ... seksu. Mi tukaj ne pravimo tako. Povemo bolj po domače.

DARJA: Kako pa?

GEDER: Ta beseda ni za vas. Preostra.

DARJA: Sem navajena.

GEDER: Ja, mi pravimo, mislim, običajno, po domače, mi pravimo –

DARJA: Porivanje?

GEDER: (*v silni zadregi*) Tudi. Čeprav sem imel v mislih eno drugo besedo.

DARJA: Natepavanje.

GEDER: Ne, še eno tretjo. Pa ne boste uganili.

DARJA: Povejte.

GEDER: Ne bi si upal.

DARJA: Zakaj se sploh vikava? Predlagam, da spijeva bratovščino.

GEDER: A zdaj?

DARJA: Če zamudiva pravi trenutek, utegne biti prepozno.

GEDER: Pijače nimava.

DARJA: Imava pa domišljijo. Ali je nimava?

GEDER: Ja ... O jebemti! ...

DARJA: Predstavljam si, da drživa v roki kozarec. Takole. (*Dvigne roko in sklene prste okoli namišljenega kozarca. Geder jo posnema.*) Prekrižajva roke. (*Prekrižata roke.*) In izpijva. (*Nagneta namišljena kozarca in pijeta.*) Jaz sem Darja.

GEDER: Jaz pa Lojz. Lojz Geder.

DARJA: In?

GEDER: In?

DARJA: (*rahlo nestrpno*) Nekaj manjka!

GEDER: Seveda. Vino.

DARJA: Ne! Poljub.

GEDER: Ja ... O jebemti! ...

(*Darja se nagne k njemu in ga poljubi na brke.*)

DARJA: Pa sva na ti. A ni lepo?

GEDER: Lepo je že, lepo ...

(*Darja sleče haljo in jo vrže čez hrbet pletenega stola. Spodaj ima bikini. Zlekne se v stol in se nastavi soncu, ki ga tisti trenutek prekrije oblak.*)

DARJA: No, pa je šlo. Bom pa od bliskov porjavela.

GEDER: (*se trudi, da ne bi preočitno zijal*) Ja, sonca pa res ni dosti zadnje čase. Maj je bil boljši, dosti boljši, samo dvakrat je

deževalo. Drugače smo se pekli. Zdaj pa se je začelo to scanje
in bliskanje in brlizkanje –

DARJA: Ti je nerodno?

GEDER: (*po premoru*) Zakaj?

DARJA. Zdi se mi, da ti je.

GEDER: Saj sem že videl take reči. Župnik se utegne zbuditi.

DARJA: On še ni videl takih reči?

GEDER: Čudno se mu bo zdelo. Mislil bo, da ... da ...

DARJA: Da se kaj greva?

GEDER: Tako bo mislil! Bilo bi boljše, da stopiva gor do moje hiše.
Tja nihče ne pride.

DARJA: Kaj bi tam?

GEDER: Kaj bi tam? Ja ... sem pač mislil, oprosti no, sem pač
mislil ...

DARJA: Na kaj?

GEDER: Na kaj! ...

DARJA: Seks?

GEDER: (*zakuhan*) Oprosti, no ... zdelo se mi je ... (*Pokaže na
njeno razgaljenost.*) ... zdelo se mi je ...

DARJA: Da se ponujam.

GEDER: Ja ... če temu tako praviš!

DARJA: Nekaj truda se moraš tudi sam znebiti. Ne le potem. Tudi zdaj.

GEDER: Truda?

DARJA: Ti si možki. Jaz sem ženska.

GEDER: Zelo točno rečeno.

DARJA: Torej?

GEDER: (*se popraska po glavi*) O jebemti.

DARJA: Ne veš, kaj je treba storiti?

GEDER: Že, že. Samo, kaj bi rada?

DARJA: Žoga je v tvoji polovici.

GEDER: Tega pa ne zastopim. Žoga je v moji ... e?

DARJA: "Žoga je v moji, e!" Bister pa nisi.

GEDER: (*zakuhan*) Tako ne kot ti.

DARJA: Precej kratke pameti, če sem odkrita.

GEDER: Pejva gor v hišo!

DARJA: Imaš svežo posteljo? Čiste rjuhe? Nič pajčevine, nič prahu?
Se redno kopaš? Imaš zdrave zobe?

GEDER: *(ne ve, kam bi se dal)* O punca ...

DARJA: Kaj?

GEDER: *(sopihne)* Jaz bom s tabo na kratko opravil! Jaz bom lepo – *(Vstane, se ji približa.)* – jaz te bom lepo prijel za nogo! *(Jo prime za gleženj.)* Misliš, da si ne upam? Pa naj vidi sto župnikov! Naj vidi sto Janekov! Kaj? In zdaj bom roko pomikal navzgor, počasi, do tja, kamor mora priti. Misliš, da ne upam, kaj? *(Počasi drsi z dlanjo navzgor po nogi.)* Sem pri kolenu. Zdaj grem čez koleno, zdaj se bližam, bližam se, bli – *(Ko je že daleč nad kolenom, mu Darja primaže klofuto.)* – o jebbbemmti!

DARJA: Ti strižoglavec!

GEDER: Tega mi baba še ni naredila!

DARJA: Si mislil, da si mi všeč?

GEDER: Ded sem!

DARJA: Dva črna zoba imaš! Glave si nisi opral pol leta!

(Geder jo zgrabi za nadlaket in dvigne desnico, da bi jo udaril. Zakriči kot iz uma. Roka mu obvisi. Odmakne se. Zdrsne na tla ob klopi, nebogljen kot dete, iz žepa potegne robec in posmrka.)

GEDER: Zakaj si mi t-to ... o jebemo m-mater! *(Se dvigne in znova plane nadnjo z dvignjeno desnico.)* Ded sem! Ded! Ded! *(Se unese, se nakremži v rdečo užaljenost in izgine v temo.)*

DARJA: *(za njim)* Strižoglavec!

(Iz teme pride Župnik.)

ŽUPNIK: Te je napadel?

(Darja si obleče haljo in znova sede.)

ŽUPNIK: Se mi je kar zdelo, da bo to storil. *(Se usede na klop.)* Težave so z njim. Žena mu je ušla. Otrok nista imela. On je dolžil njo, ona njega. Ona je šla, on pa tako. Dotakne se vsega, kar spominja na kiklo. Iz Boga se smeje. Bog? – pravi. A dvakrat sem ga zalotil v cerkvi pijanega. Dvigal je pest nad oltar in kričal: daj otroka, daj otroka! To traja že leta. Potem je

začel gojiti žabe. Ne vem, zakaj ravno žabe. Letos se je vsaj lotil piščancev. (*Vstane in se odpravi.*) Dež bo. (*Jo pogleda.*) Te nič ne zebe?

(*Odide v temo. Luči ugasnejo.*)

6.

(*Ko se znova prižgejo, Geder leži na postelji v enaki drži kot prej. Iz teme pride Sodnik.*)

SODNIK: Pri večini umorov se morilec in žrtev poznata. Velikokrat sta tesno povezana. Brez dvoma sta bila tesno povezana tudi vidva z Gederjem. Vzajemna upnika, vzajemna dolžnika. Vzajemne skrivnosti, ki sta jih skrbno hranila vsak zase. Vsakdo nam nekaj dolguje, vsi nekaj dolgujemo drugim, in prej ali slej se oškodovani odloči za izterjavo. Pri tem pa lahko gre kaj narobe. Vse skupaj se lahko konča mnogo huje, kot je bilo predvideno. A ne?

JANEK: Na janav ko dad mro has! Niko malen mange has! Miro gule daj merdijas! Pirani man pregelijas!

SODNIK: Bravo. Predvidevam, da je to nekaj ciganskega. Vsekakor jezik, ki ni na seznamu učnih predmetov. Zato ne zameri, če ne vem, kaj mi hočeš povedati. Ali pa. Morda mi hočeš po ovinkih povedati, da morava vzroke za tvoje posebnosti – in za motečo prisotnost tega trupla – iskati v dejstvu, da nosiš v sebi drugačno kri in si odrasel v drugačnem okolju. Mi boš pomagal? (*Janek molči.*) Seveda ne boš. Pomagati si bom moral sam. Še dobro, da sem pol dela že opravil. (*Pobrska med papirji.*) Ne bom uporabljal besede Rom. Uporabljal bom besedo cigan, ki je v teh krajih splošno razširjena. Tukaj imam zapiske župnikovega mnenja o lastnostih manjšine, ki ji pripadaš. (*Bere.*) “Cigan ne obvlada svoje narave, nenehno spodbija samega sebe in svoja načela. Vendar počne to spontano, brez zlih namenov. Če nekomu obljubi, da pride naslednji dan opraviti določen posel, misli

z obljubo popolnoma resno. A naslednji dan se lahko zgodi, da ne pride. Od prejšnjega dne se je marsikaj spremenilo. Sonce je zatonilo, mesec je prejadral nebo, sonce je znova vžšlo, veter je pihal. In cigan misli z vremenom, giblje se, kot se giblje narava. Njegova dejanja so odvisna od naključja, od trenutnih prebliskov. Zato na svetu ni stvari, ki bi se je cigan trajno oklenil ali jo speljal do konca.” (*Zloži papir in ga pospravi.*) Z eno samo izjemo. Umor.

(*Luči ugasnejo. Ko se znova prižgejo, je v osrednjem prostoru samo Geder. Čepi pri piščančji valilnici.*)

GEDER: O rumena jajčka! To bodo piške. Kaj piške! Purani! A vam prinesem mal’ šnopčka, piškice miškice? Kaj, piške, male miške? Boste kmalu zunaj? Prik, prik, prik, luščina proč, evo nas!

(*Za hrbtom se mu iz teme približa Janek.*)

JANEK: Kikiriki, kokadak!

(*Geder se zdrzne, se dvigne na noge, razširi roke.*)

GEDER: Evo ga, našega Janeka Baneka!

JANEK: Prišel sem na obisk.

GEDER: Kaj pa! Tri leta te ni bilo.

JANEK: Več. Tristo.

GEDER: Se spomniš? Sedel si na tej postelji, preden si šel. Žalosten kot podrto drevo.

JANEK: (*si ogleda valilnico*) Piške gojite?

GEDER: Kaj pa ti, kako pa ti?

JANEK: Kaj pa vi, kako pa vi?

GEDER: Odkril sem, Janek, nekaj prekleto važnega!

JANEK: (*potipa valilnico*) Da je bila kokoš pred jajcem?

GEDER: Da se nisem rodil po svoji krivdi!

JANEK: Upam, da je pravi krivec na varnem, v zaporu.

GEDER: Ne šalim se, Janek, pa naj me vrag vzame! Glej – (*Izpod postelje potegne velikansko stensko uro.*) – tale ... in tale – (*Iz žepa potegne žepno uro.*) – sta mi odprli oči. Tale, stenska, je šla

ves čas. Najboljša ura na svetu. Tale, žepna, pa se je obotavljala, kurba, da bi stopil nanjo in od veselja omedlel, ko bi zahreščala pod nogo. Rusko železo, drek. Pa ti sežem po žepni, kajti nameraval sem v mesto. Seveda je stala. Pogledam na stensko, da bi po njej naravnal žepno – in glej ga hudiča: stenska kaže pol enajstih zjutraj in tudi žepna kaže pol enajstih zjutraj! Toda žepna je stala!

JANEK: Ustavila se je ob pol enajstih ponoči, vi pa ste jo hoteli naviti štiriindvajset ur pozneje.

GEDER: Madona, si bistre glave! Zdaj pa glej: teden dni, in se mi zgodi natanko ista reč! Samo ob drugem času. Tri četrt na dvanajst. Pred nekaj dnevi se mi ta reč zgodi natanko ob dvanajstih! Zdaj pa si zamisli: v dveh tednih se mi je trikrat zgodilo, da sem segel po žepni uri štiriindvajset ur po tem, ko se je ustavila!

JANEK: (*stopi okrog*) Ja, zgodi se, zgodi.

GEDER: Čakaj! Včeraj sem žepno prenavil in je počila. Amen, za vedno. Tale stenska pa, tale stenska se je ustavila prav tedaj, ko sem jaz ono poklumpal, sama od sebe!

JANEK: Bili sta zmenjeni.

GEDER: Ah ... Zdaj pa poglej: francoski cesar Karel Veliki je umrl leta osemsto štirinajst.

JANEK: Ne. Res?

GEDER: Osemsto štirinajst pa je tudi številka ključavnice na mojem kolesu!

JANEK: Zgodovinska zarota!

GEDER: Osemsto štirinajst pa je tudi moja hišna številka!

JANEK: Geografska zarota!

GEDER: Nazadnje, pa naj me vrag vzame: osemsto štirinajst je moj rojstni datum. Štirinajstega osmega. Kaj praviš k temu?

JANEK: Čudak postajate!

GEDER: Misliš, da je hec? Še nekaj ti pokažem. (*Izpod postelje potegne velik kos kartona; na njem je v sredini narisano jajčece, vse okrog pa množica spermatozoidov.*) Poglej. Tole, v sredini, je jajčka. Vse tole pa so moški bički, ki bziknejo iz tebe, ko se zonegaviš z babo. Na milijone bičkov. Od vseh pa oplodi jajčko en sam. En sam! In se sprašujem: kako je mogoče, da sem se iz te milijarde bičkov spočel prav jaz, takšen kot sem? Zakaj nisem svoj brat? Zakaj moj brat ni jaz?

JANEK: Smrti se nič ne bojite?

GEDER: *(po premoru)* Veš kaj ...Govorim o življenju, ti pa ... Je kaj narobe? Si bolan?

JANEK: Bolno je vse, kar vidim, kar voham, kar lahko otipam. Bolno je vse, kar je daleč za obzorjem, in vse, kar je v meni, tako blizu, da je preblizu.

GEDER: *(po premoru)* Ne vem, kaj naj rečem.

JANEK: Darja se je pohvalila, da ste jo zasneli.

GEDER: Tvoja baba? Prav malo me briga, res. Ne zameri.

JANEK: Ni moja baba.

GEDER: Čudno bitje.

JANEK: Zanimivi ste ji.

GEDER: To je pokazala.

JANEK: No?

GEDER: Mene taka dečva ne bo prilimala nase! Brez zamere. Poleg tega je tvoja baba. In te reči pa spoštujem.

JANEK: Ni – moja – baba!

GEDER: Povabil si jo, a je nisi?

JANEK: Sama se je.

GEDER: Pri župniku si jo nastanil. Oba sta pri njem.

JANEK: Vsak v svoji sobi.

GEDER: To že, ampak ... A potem nimata nič?

JANEK: Še pod pazduho je nisem pošlatal.

GEDER: *(v zadregi)* Čudna reč. Čudna baba, čudna reč. *(Se sumljivo ozre po Janeku.)* A ne pusti?

JANEK: V trebuhu ji prede kot sto starih mačk!

GEDER: Ne. Tvoja baba je.

JANEK: Potrebujete žensko! Pojdite in ji povejte: poslušaj, deklina, atomska bomba bo padla tako in tako, dajva, lotiva se stvari, dokler ni prepozno. Vam jo pošljem?

GEDER: Janek – *(požre slino)* – pustiva to reč. *(Nenadoma plane.)* Grem dol v klet! Nekaj starega šnopsa imam! Slive. Daj usedi se, takoj bom nazaj – *(Hlastno odide v temo.)*

JANEK: *(se sprehaja okrog)* Okna majhna. Umazana. Železna postelja. Škripa. Smrad stoletnega znoja. Lonci, kosi kruha, časopisi izpred sto let, čevlji, kosi lesa, kokošji drek. Žabe in kuščarji in podgane in miši in sloni in nosorogi in nilske krave. Akvarij

in živalski vrt! In pajčevina. Sto kilometrov pajčevine. Pajki, pajki, pajki, pajki!

GEDER: (*se vrne s steklenico*) Nekaj sem namolzel. Pa ne dosti.

JANEK: Geder! Zakaj vam je pobegnila žena?

GEDER: Janek, za nekatere stvari bi raje, da se jih ne dotikava.

JANEK: Po fari govorijo, da ste jo s krepelom po nagi riti.

GEDER: (*golzne iz steklenice, jo ponudi Janeku*) Na, nimam kozarcev. (*Janek mu vrne steklenico, ne da bi pil.*) Tega, kar govorijo po fari, ne bi lisici na rep obesil.

JANEK: Eni pravijo, da ne morete.

GEDER: Enim se je oni s kopiti usedel na jezik!

JANEK: Stari Matajko trdi, da so vam ga odrezali, ko ste bili še majhni.

GEDER: On? Pred sto leti bi moral počiti s petami!

JANEK: Fara vas nima v časteh.

GEDER: Jaz faro še manj!

JANEK: Okrog govorite, da so kmetje gnoj.

GEDER: Bolj ga razkopavaš, bolj smrdi.

JANEK: Kmetje pravijo, da ste vi še večji.

GEDER: O jebemti!

JANEK: Da se vam hiša podira na štirih koncih.

GEDER: Podrla se še ni.

JANEK: Svinjo da si morate kupiti, če jo hočete zaklati, ker doma je nimate.

GEDER: Ne, ker nisem kmet.

JANEK: Po njivah da vam raste plevel.

GEDER: Saj njiv pa nimam! – Pa četudi plevel, bi mi raslo vsaj nekaj. Ker onim tam rastejo samo koprive za hajzlom!

JANEK: Umazani hodite, pravijo.

GEDER: Oni pa se vsak dan kopajo. V gnojnici!

JANEK: Kaže, da bi se vas radi znebili.

GEDER: Janek! – rečem ti, pa naj me vrag vzame, da sem v tej fari še najbolj normalen! Bral sem knjige in vem, dobro vem, kaj je svet. Gospod župnik, pa nič zamere, ima to čudaštvo, da bo kmalu s prižnice oznanjal strahove. In ti – ti imaš tudi svoje muhe. Govori se, da – ti in tvoja mati – župnik hvala Bogu nič ne ve! – govori se, da ti in tvoja mati –

JANEK: (*pograbi stol in ga dvigne*) Geder!

GEDER: Ubij me. Daj, ubij me. Si ne upaš?

JANEK: Naj se nikdar več, Geder, ne zgodi, da bi iztegnili jezik o tem, Geder!

GEDER: Ničesar ti ne očitam –

(Iz teme pride Aranka.)

ARANKA: O Marija Marija! *(Razširi roke.)* Janek! *(Bruhne v histe-ričen jok, zdrsne na kolena.)*

JANEK: *(odloži stol, gre k njej)* Vohljaš za mano?

ARANKA: Nisem vedela, da si tu ...

JANEK: *(zviša glas)* Zakaj si potem prišla?

ARANKA: *(pokaže s prstom na Gederja)* Pospravljam mu! Ko je pa sam!

JANEK: Ubožec!

ARANKA: *(napol šepetaje)* Zastonj ne bi dajal denarja zate.

JANEK: Denar je nehal dajati pred dvema letoma! Potem ga je dajala občina.

ARANKA: Ja, ampak on je prej ...

JANEK: Še po treh letih ga nisi odslužila?

ARANKA: Ko pa nima nikogar –

JANEK: *(zarohni)* Kaj pa delaš zanj? Krmiš njegove žabe? Kuščarje? Pereš mu spodnje hlače? Kokošji drek mu pometaš iz bajte?

ARANKA: *(skloni glavo)* Oj, Janek –

JANEK: *(se ji spakuje)* “O Janek oj Janek!” *(Gre h Gederju, se mu zareži v obraz.)* “Oj Janek oj Janek!” *(Izgine v temo.)*

ARANKA: Lojz, obljubil si, da se ne boš prepiral z njim!

GEDER: *(po premolku)* Drži jezik.

ARANKA: Nekaj si mu rekel, da je tak!

GEDER: Ja, da se vlačí s tabo!

ARANKA: Loooojz –

GEDER: Nisem – noben – Lojz!

ARANKA: Si mu kaj rekel o nama?

GEDER: *(po premoru)* Kaj pa naj bi mu rekel o nama?

ARANKA: Saj veš.

GEDER: Da sva te imela oba? Da si njega varala z mano, mene pa z njim? Ti ciganska kurba. Vse si zvelkla iz mene. Plačeval sem

zanj, hranil sem njega in tebe, še čudno, da je koža ostala na meni! In vse to, ker si se mi zaklela, na kolenih si se zaklela: rodila ti bom otroka, Lojz, rodila ti bom sina, Lojz – prekleto ime! – da me več ne kličeš tako! – nikdar več! In kaj si mi rodila po petih letih? Kokošnjega dreka ne!

ARANKA: Loooojz –

GEDER: Nič Lojz! Od danes sem zate Geder. Geder! Konec! Bedak pa nisem! In še debela si. Debela in jalova. Vse – babe – so – jalove! *(Se zruši, zagrebe obraz v dlani.)*

ARANKA: *(mirno)* Oprala ti bom perilo. Ali pa bom pometla. Zelo nastlano je. Bom pometla.

(Geder ne odgovori. Aranka odloži košaro, ki jo je ves čas stiskala v roki, gre v temo, se vrne z metlo in začne pometat. Od časa do časa se ozre po Gederju. Geder dvigne glavo in jo gleda. Nato stopi k njej.)

GEDER: Aranka. Žal mi je.

ARANKA: Nisem huda.

GEDER: Nisem grob človek. Ti veš, da nisem.

ARANKA: *(ga prime za rokav)* Si mu povedal o nama?

GEDER: *(se je otrese)* Ne.

ARANKA: *(olajšano)* Tako sem se bala!

GEDER: Toda nekaj je res, pa naj me vrag vzame. V petih letih ni bilo ničesar!

ARANKA: Kaj pa če nisem jaz –

GEDER: Tvoj sin te je oplojeval in te ni oplodil! Oba sva brizgala vate in kaj je zraslo? Še kopriva ne!

ARANKA: Imel si jih toliko, pa ni z nobeno ratalo –

GEDER: Ker – so – vse – jalove!

ARANKA: Morda pa kmalu –

GEDER: Kmalu? Še bi rada vlekla iz mene? Geder je čudak, a Geder ni bedak!

ARANKA: Loooojz –

GEDER: Vem, kaj bom storil! Našel bom babo! Tako, ki ni suho govno. Tako, ki se ji žleze cedijo iz vseh odprt. In

ARANKA: Loooojz –

GEDER: Jebemti!

(Plane k njej, ji iztrga metlo, ki jo vrže ob tla, plane in pograbi njeno košaro, pobere metlo, ji porine metlo in košaro v roke, porine jo proti temi.)

ARANKA: – Lojz –

(Geder jo porine v temo.)

ARANKA: *(zadaj v temi)* Lojz! *(Bruhne v histeričen jok.)*

GEDER: *(strmi v temo kot tiger pred naskokom)* Skočil ti bom na trebuh!

(Arankin jok se oddaljuje in ugasne. Geder se zgane in nemirno korači gor in dol. Izpod postelje potegne oguljen kovček. Iz njega vzame belo srajco. Začne si jo oblačiti.)

GEDER: Poiskal si bom babo! Zdaj ali nikoli! *(Si zapne gumbe na srajci.)* Če se brani, pa ji zavijem vrat in jo brcnem v suho mestno rit – *(Izpod postelje potegne škornje.)* – s temle škornjem. *(Sede na posteljo in si obuva škornje.)* Kdo pa misli, da je!

(Si pogladi lase in brke. Vstane in zre v prazno. Opoteče se k stolu, sesede se nanj. Zagrebe obraz v dlani. Daleč, v cerkvi, bije ura. Geder se skloni in si začne sezuvati škornje. Strmi predse.)

ARANKA: *(zunaj v temi)* Lojz! *(večkrat)*

GEDER: Ja, kaj?

(Aranka pride iz teme, se spusti pred Gederjem na tla in ga prime za roko.)

ARANKA: Nekaj ti moram povedati.

GEDER: Vse je bilo povedano.

ARANKA: Nekaj lepega.

GEDER: Ah!

ARANKA: Nekaj veselega! *(Ga prime za dlan in si jo ponese na trebuh.)* Potipaj! Ne čutiš?

GEDER: Kaj, tvoj trebuh?

ARANKA: Da je napet?

GEDER: Ker si debela.

ARANKA: Lojz! Imam ga!

GEDER: *(se vznemiri)* Imaš kaj?

ARANKA: *(pol v solzah, pol v vrisku)* Ta malega! Ta malega!

GEDER: *(plane pokonci, jo zgrabi in dvigne na noge)* Zakaj mi pa zdaj poveš?

ARANKA: Nisem vedela prej! Ni bilo prej!

GEDER: Kako da zdaj?

ARANKA: Zganil se je! Giblje se!

GEDER: Če ni res, te ubijem!

ARANKA: *(bruhne v solze)* Imam ga, Lojz, imam ga!

GEDER: Giblje se? *(Bruhne v divji smeh.)* Giblje se! *(Potegne Aranko kvišku in zapleše z njo.)* Giblje se! *(Posadi jo na stol, poklekne pred njo.)* Tu boš sedela. Ne gani se! Hočem te gledati.

(Aranka se nečimrno nasmehlja, sname si ruto in si razpusti divje črne lase. Geder se razveseli kot otrok.)

GEDER: Jebemti, si lepa!

(Aranka bruhne v samozadovoljen smeh.)

(Zavesa.)

Drugo dejanje

7.

(Isti prostor, enako razsvetljen kot na začetku prvega dejanja. Janek ždi na tleh, na istem mestu, v enaki drži. Iz teme se približa Sodnik.)

SODNIK: Bil sem tudi, verjemi ali ne, pri enem od tvojih profesorjev.

Temeljit sem, ni kaj. To mi je v krvi. Veliko mi je povedal o tebi, veliko več, kot sem pričakoval. "Ta univerza, gospod profesor, mi smrdi, nočem biti dokumentiran." To si mu rekel, ko si prišel na izpit in ga obvestil, da ne boš odgovarjal na njegova vprašanja. Ni te nagnal, kot bi te jaz, če bi na meni preizkušal take neumnosti. Celo prijazen je bil do tebe. Se spomniš njegovih besed? *(Janek molči.)* Seveda ne. Kako bi se jih, ko pa so ti v glavi ves čas gnezdile druge, drugačne misli? *(Pobrska med papirji, bere.)* "Ste zelo samostojen mlad človek, zelo uporen mlad človek, te lastnosti so mi všeč, to moram poudariti. Toda nekoliko več realnega pogleda na svet bi vam privoščil. Jesti boste morali, nekoč boste imeli družino ... mar hočete univerzo pustiti? Kaj boste počeli? Boste šli drvarit ali izdelovat opeko ali prodajat časopise? Stopite vendar čez to oviro in ko imate eksistenco že v žepu, se lahko ukvarjate s takimi mislimi, kolikor vas je volja. Ne dovolite, da vas čustva zanesejo v napačne odločitve." *(Zloži papir, ga pospravi.)* To ti je rekel profesor. Ti pa po svoje. Popkovina, ki ni bila nikoli presekana, te je vlekla nazaj. Klic krvi je bil močnejši od želje,

da pobegneš iz tega arhaičnega sveta. Da odrasteš. Postaneš eden od nas. Se izmakneš mraku, objameš svetlobo. Zakaj? Vsi so bili prijazni do tebe, vsi so ti hoteli pomagati, čez tri leta bi lahko hodil okrog in opravljaj moj posel, postavljaj vprašanja, ki jih moram jaz postavljati tebi. Preiskovalni sodniki smo predstraža civilizirane družbe; zaupana nam je naloga, da skušamo presekat temno plast prikrivanja in molčečnosti, pod katero teče neko vzporedno, bolno življenje, in prenesti vse, kar se skriva v mračnem podzemlju, na površino, na svetlobo, na sonce. Bil si na poti, imel si cilj, kaj te je potegnilo nazaj? Kakšen bi bil ta svet, če bi vsi živeli v mraku, v katerem si si poiskal zatočišče?

(Odide v temo. Luči ugasnejo.)

(Ko se luči znova prižgejo, Janek sedi na klopi in s pipcem rezlja v debelo lato. Darja pride iz teme v svoji poletni halji, sede na rob klopi in si prižge cigareto.)

DARJA: Te smem nekaj vprašati?

JANEK: Ja pa daj, prmejduš! Če najprej vprašaš, ali me smeš nekaj vprašati, me že nekaj sprašuješ in moram odgovoriti na dve vprašanji!

DARJA: Grozen si.

JANEK: Čakam.

DARJA: Ko si bil pri materi ...

JANEK: Ja, ko sem bil pri materi – kaj?

DARJA: Si ji spet zlezel v naročje?

JANEK: *(ji dvigne lato nad glavo)* Ti je kdaj padla na glavo težka lata?
(Se unese.) Tebi! – *(pokaže s prstom)* – ne bom zlezel v naročje.

(Začne vneto rezljati. Darja se dvigne, da bi šla.)

JANEK: Počakaj.

DARJA: Zakaj?

JANEK: Povedal ti bom umazano pesmico. *(Vstane in se prikloni.)*
Gremo v gozd, reče prvi hudič. Kaj bomo tam, reče drugi hudič. Iskat mojo mater, reče prvi hudič. Kaj bomo z njo, reče drugi hudič. Kušnemo jo do smrti! reče prvi hudič.

(Stopi k njej in jo narahlo poljubi na čelo. Darja ga divje zgrabi okrog vratu in ga hoče poljubiti, a silovito se je otrese in jo pahne od sebe, na tla, ves trepetajoč. Gre h klopi in se zruši nanjo. Pobere lato in nadaljuje z rezljanjem.)

DARJA: Grob si.

JANEK: *(zalaja)* Žal mi je. Prerezal si bom vrat! *(Zamahne z nožem.)*
Zadovoljna?

DARJA: Všeč mi je, če si grob.

JANEK: *(jo pogleda)* Izvedel sem, veš, kaj sem izvedel? Da je tvoja oče kmetiček s kajžico in eno kravico na Dolenjskem, tvoja mati pa drobna ženička, ki goji zelenjavo za hišo. *(Darja v zadregi obrne glavo.)* Kaj si pa ti govorila? Da prihajaš iz Kranja. Iz ugledne meščanske družine. Židovskega izvora. *(Premolkne in jo gleda.)*

DARJA: Če me ne maraš, zakaj si mi pisal, naj pridem?

JANEK: Jaz?

DARJA: Zakaj si me prišel trikrat prosit, naj grem s tabo v Tivoli, ko sem ti rekla, da je konec?

JANEK: Da bi ti prihranil zadrego.

DARJA: Če hočeš, da grem, povej!

JANEK: *(se usede)* A ti kdaj sanjaš?

DARJA: *(čemerno)* Kaj?

JANEK: Ponoči sem sanjal, da stoji pred mano velikanski črn kamen. Zakopan v zemljo do polovice. Lesketal se je kot ... kot ... blazno se je lesketal. Pogledal sem navzgor ob njem, in tam, za njim, zgoraj na nebu, sem videl nekaj neverjetnega: dva planeta, dve zemeljski obli. Tesno drugo ob drugi. Ognjena barva zadaj. Ugasnilo je. Potem pa sem videl črno opico. Lizala je kost. Poleg nje je sedela moja mati.

DARJA: *(iztegne roko)* Pridi k meni.

JANEK: Včasih sem jaz opazovana opica. Stopim v hotelsko stranišče. Opravim potrebo. Ta malo. Potem, že na hodniku, si zape-njam hlače. Z leve pride ženska. Zagleda se v moje prste. Oči kot dva jastreba! V njih zvedav lesk. Tedaj me v prsih ... zaboli! *(Se pogrezne vase.)* Krivda. Noge mi ohromijo. Obvisim.

DARJA: Pridi k meni.

JANEK: *(po premoru pokaže s prstom)* Potegni si haljo čez kolena.

DARJA: Te moti?

JANEK: Ja, moti me, moti me! So stvari, ki me motijo, je lahko to ena od njih?

DARJA: Dobro veš, da ti skušam le pomagati.

JANEK: Ja, nagovarjaš me, naj si slečem hlače! Da se navadim na svojo goloto. In na to, da me ti vidiš. Predvsem na to.

DARJA: Včasih prebudiš v meni željo, da bi te ubila.

JANEK: Saj me ubijaš. A žal prepočasi. Ne moreš hitreje?

DARJA: Bolan si.

JANEK: Tako je! Ko sem bil majhen, mi je tiča pohrustala moja lastna gladovna mati, zdaj pa ji ga ne morem odvzeti, da bi ga pohrustale še druge gladovne babe. Na primer ti! Nisem prilezel iz maternice, praviš! Nisem se odlepil od materinega zizka, zato se ob vsakem pljusku zatečem v njeno naročje!

DARJA: *(mirno)* Ti skuham kavo?

JANEK: Hladna, hladna, hladna! A v tebi vre! Pod kožo se ti bliska. Ko pride do strele, bo upepelila vse moške na svetu!

DARJA: Vse razen tebe.

JANEK: Pojdi h Gederju. Z veseljem ti bo ustregel. Plodna si, daj mu otroka in mu reši življenje.

DARJA: Pridi sem in mi nekaj obljubi.

JANEK: Kaj?

DARJA: Da se me boš dotaknil.

JANEK: Če bi imel kilometrske prste, potem mogoče.

DARJA: Dotaknil!

JANEK: *(po premoru)* Ne morem.

DARJA: *(pride k njemu, se nežno dotakne njegovih rok)* Poskusi. Janek.

JANEK: Kdo ti daje pravico, da si nežna z menoj? *(Grozeče dvigne roko.)* Samo ona je lahko nežna z menoj!

(Darja odide v temo.)

JANEK: Ne hodi! *(Bije s pestjo ob tla.)* Ženska! Ženska! Ženska!

(Obleži na tleh z glavo v dlaneh. Tema.)

8.

(Luči na osrednji prostor. Iz teme pride Sodnik s šopom papirjev.)

SODNIK: Tvoja prsata prijateljica, v teh pismih podpisana kot “večno tvoja Darja”, je pojem večnosti zreducirala na bolj obvladljivo časovno razdobje. V razgovoru, ki sem ga z njo opravil, je jasno nakazala, da ji je žal za vso energijo, ki jo je vložila v vajin odnos. Je bil pa ta odnos zelo intenziven, vsaj z njene strani, o tem ni dvoma. S tvoje strani morda nekoliko manj. Skratka, znova smo tam, kjer bi morali morda kar ostati. Kako že pravijo? Cherchez la femme. *(Bere.)* “Tvoj obraz je nenavaden, človeka zbode v oči. Prepričana sem, da si moral biti kot otrok grd, kajti nekje za zdajšnjim izrazom se še skrivajo tiste poteze in včasih planejo v ospredje. Toda nekakšno trpljenje ti je nadelo krinko. Ta krinka je lepa, pravijo ljudje, a ta krinka ima poteze mržnje, zločinske mržnje. Na vsak način je tvoj obraz bolj strašen kot lep. Si kdaj razmišljal o tem? Čutiš mržnjo v sebi?”

JANEK: *(počasi vstane, pogleda sodnika)* To pismo je bilo naslovljeno name.

SODNIK: No, pa si spregovoril.

JANEK: Moje osebne stvari lahko zasežete samo s sodnim nalogom. Ga imate?

SODNIK: Saj sem preiskovalni sodnik. Lahko si ga napišem.

JANEK: Ne, ne morete. Poleg tega sem vsa pisma sežgal – od kod vam nekaj, česar ni več?

SODNIK: Velika skrivnost. Celo večja kot okoliščine umora, ki jih skušava osvetliti. Ampak v dvoje bo laže, se ti ne zdi? V dvoje bova stvarjem kaj hitro prišla do dna.

JANEK: So stvari, ki nimajo dna.

SODNIK: Stvari v preteklosti? *(Pobrska med papirji, razgrne pismo, bere.)* “Če bi natančno poznala tvojo preteklost, bi ti lahko povedala, zakaj nisi odgovoren za nekatera svoja dejanja. Ti si človek čutov, živiš v preteklosti, kamor tvoj razum ne seže. Ustvarili so te dogodki. Nobena stvar ni tako pomembna za človekovo duševno podobo kot doživljaji rane mladosti.” Kaj

pa študira ta tvoja prijateljica? Psihologijo? Upam, da ne bo obtičala pri Freudu.

JANEK: Vi sploh ne veste ... Vi nimate pojma ...

SODNIK: Pomagaj mi. Ne bi te rad po krivem obtožil. Najbolj grozno je, kadar gre človek v zapor za nekaj, česar ni zagrešil.

JANEK: Zdelo se mi je lepa. Kadar sem jo gledal, sem čutil potešenost. Vedno sem imel občutek, da sem izbojeval nekakšno zmago. Da se je nekaj lepega zgodilo.

SODNIK: Razumem ...

JANEK: Govorila je z mano preprosto, nepoudarjeno. Kot da se že dolgo pozna. Zdelo se mi je, da je odkrita, da ji lahko zaupam. Potreboval sem to. Bil sem sam, mesto mi je bilo zelo tuje.

SODNIK: Povsem normalno.

JANEK: Obiskovala me je, cele popoldneve je presedela pri meni. Takoj ko je prišla, se je do nagega slekla in hodila po sobi, ležala v različnih pozah, brala ali se pogovarjala z mano. In ves čas sem bil prisiljen gledati njeno goloto. Bil sem vznemirjen. Ampak po tednu dni je minilo. Navadil sem se. Potem je rekla, da bi se moral navaditi še na svojo goloto. In na to, da me ona vidi.

SODNIK: Povej.

JANEK: Spet sva cele popoldneve posedala v sobici. Gola. In se opazovala. Potem je rekla, da je prišel čas za ... za ... In sva ... na postelji ... in takoj končala.

SODNIK: Nisi mogel?

JANEK: Rad bi, do besnosti bi rad, a nekaj me je ... odplazil sem se v kot in začel drgetati. Zaradi strahu, zaradi groze. Bila mi je všeč, ampak ... ni bila prava.

SODNIK: Ni bila prava?

JANEK: Ne.

SODNIK: Ni bila tista, ki je bila prva. Prva in edina. Tista v preteklosti. Iz katere se ne moreš izviti. Ki te je privedla nazaj in ti porinila v roke sekuro, da posekaš stoletni kostanj. In potem nož, da zabodeš človeka, ki ti je bil napoti. Zakaj? Zakaj ti je bil napoti?

JANEK: Ni odnehala. Prišla je za mano. Z izgovorom, da mi hoče pomagati.

SODNIK: (*izbrska pismo, bere*) "Ena sama pot je. Tvoje čudno vedenje, tvoja mržnja izvirata iz strahu pred spolnostjo. Od kod

ta strah, ne vem. Zato še enkrat predlagam: poskusiva. Potrudi se, zdrži do konca. Morda boš pri meni odkril, da je strah, ki si ga prvič začutil z materjo, brez podlage. To je edina možnost.”

(Janek molči. Se počasi spusti nazaj na kolena.)

SODNIK: Se približujeva?

JANEK: Na večer pred bogvekaterim jutrom veter ponovno diši po daljavah, a jaz še nisem dosegel niti spodnjih vej zelenih kostanjev, in v to samotno sveto hišo prihajam molit, čeprav je oltar tako prazen, čeprav ni ne svetnikov, ne angelov, ne devic z brezmadežno glorio, samo spovednica; pred njo klečim in čakam, da vsaj drobna senca iz gozda zdrsne k moji rešetki, da ji priznam: Grešil sem, ker nisem verjel, da so korenine zelenih kostanjev stoletne, ker nisem verjel, da se trave pariyo, ljubijo in zapuščajo kot ljudje, a nikdar ne umrejo, le zaspijo pozimi; in nisem verjel, da se sonce lahko razleti na dve manjši krogli, ki se utrmeta v votlost in tam nekje svetita dalje. Nikdar ne bo sence k moji rešetki, vso večnost se spovedujem le sebi pod kupolami kostanjev, in spet na večer pred bogvekaterim jutrom veter diši po daljavah, edino on ima nebo v očeh in trave in gozd, edino on morda ve, da moje zeleno zatočišče ni bela gospa s koso na rami.

(Tema.)

9.

(Luči na osrednji prostor. Geder končuje z biksanjem škornjev. Si jih obuje na boste noge, stopi naokrog, se skloni in si jih ogledje. Iz teme se približa Janek. Geder poskoči.)

GEDER: Nisem slišal trkanja!

JANEK: Tudi jaz ne.

GEDER: Škornje sem si biksal. Ko moram pa v mesto. *(Se skloni in jih sezuva.)*

JANEK: Junij je.

GEDER: (*zamenca*) Navajen sem na trd korak. V čevljih se ti noga razleze. Kot da stopaš po blatu.

JANEK: Na poti sem srečal črno mačko.

GEDER: Moja ni. Mačke so grde reči.

JANEK: Šla je za mano do hiše.

GEDER: Ne ...

JANEK: Zunaj pred vrati sedi. Naj jo spustim noter? (*Gre proti temi.*) Takšna je kot ovčarski pes.

GEDER: Čakaj! (*Skoči v temo. Se vrne.*) Saj je ni.

JANEK: Miaaauu! Mrnjauu! Splazila se je pod streho. Znenada bo planila in vse razpraskala.

GEDER: Da mi ne pokolje piščancev, jebemti! (*Porine škornje pod posteljo. Odide v temo. Se vrne s kolačem kruha in z dolgim kuhinjskim nožem. Oboje položi na posteljo.*) Ureži si. Ureži si, no.

JANEK: (*vzame nož in si ga ogleduje*) Če pride mačka, jo zakoljem.

GEDER: Ureži si, no.

JANEK: Ko sem bil mali hlačko, sva z očetom večkrat spala v gozdu. Nekoč sem našel očeta poleg sebe s takim nožem v vratu.

GEDER: O jebemti!

JANEK: Prodajala sva prašička na trgu. Moj stari je rekel: pet jurjev. Kupec je rekel: a si zmešan? In je šel. Tedaj je moj stari vzел vrečo in stopil za njim. Daj štiri in pol, pravi, pa vzemi vrečo zraven. Kupec da denar, si naprti vrečo in gre. Ko je vrečo doma odprl, kaj je bilo v njej? V njej sem bil jaz. Skočil sem iz nje, mu jo iztrgal iz rok in zbrisal domov.

GEDER: Oh – hoh – hoh!

JANEK: (*položi nož nazaj na posteljo*) Moja mati ima dvainštirideset otrok. Vsi so zdravniki. Razen enega, ki je bolnik. To sem jaz.

GEDER: (*se ozre po Janeku*) Bi šla malo ven? Na svetlobo!

JANEK: Povejte mi, Geder. Kako je bilo, ko ste se ulegli z žensko? Prvič.

GEDER: Hja no, saj veš ...

JANEK: Lepo?

GEDER: Iz tebe potegne. A ne? Izbruhaš se. Dobro dene.

JANEK: Pri meni ni bilo lepo.

GEDER: Oh ...

JANEK: Spominjam se noči, ko je bilo. Na nebu mesec. Poln, zvedavo oko. Vohal sem nočni hlad. To je bila vlaga, prihajala je iz dola. Lisica je bevskala v gozdu. Čutil sem, kako veter oblizuje grude zemlje na njivah. Čutil sem narsšenost lisičje dlake in hripavost njenega glasu. Čutil sem mahovnata tla pod njenimi šapami. Vohal sem smolo dreves, igličje smrek, suhljad. Toplo perje srak. Les v bližini. Vohal sem svojo kožo, znoj. Voda je dišala po blatu. In želodu. In prišel je hlad čez mojo kožo. Drgetanje. Obšlo me je, da bi ušel, da bi se zavlekel, kot žival, k ognju ali v brlog. Odnoslo me je v bajto. V mrak. Toda mesec je svetil. Proge so bile po tleh. Zažmiril sem se v kot. In tam – tam je bilo. Na rogoznici, v drugem kotu, obsijano z mesečino. Polnago telo. Trebuh se je svetlikal kot ploskev travnikov. Slišal sem dihanje. Tedaj ... je prišel hlad za mano. In strah. Znova me je obšlo, da bi se odvlekel v brlog. Dvignilo me je. Čutil sem gladkost kože. In toplino. Toplino. Potem se je odprla! Pogreznil sem se vanjo. S krikom. Z vriskom. Potem pa – je bilo hropenje. Krč je popustil. In sem bil tam. V mesečini sem videl samega sebe. Nagega. Dišal sem. Čudno sem dišal. Hlad se je vrnil – tako da sem – omedlel.

GEDER: *(po premoru)* Čudno.

JANEK: Tisto noč ... je zunaj pihal veter. Treskalo je. Nekaj v meni je zgnilo. Strohnelo kot listje. Tesnoba. Bil sem prevaran. Zjutraj je sedela poleg mene. Izmozgana. Redkobesedna. Prestrašena. Iztegnila je roko, da bi me tolažila. Tedaj je vzkliko v meni kot ... kot ... Kri mi je prišla na usta. V prsih ogenj. Zletel sem ven in se oklenil bora. Dež je lil. Dvigal sem lica proti njemu. *(Gre do roba teme, strmi vanjo.)*

GEDER: Kaj bi, Janek ...

JANEK: Kako je nebo v obzorju svetlo!

GEDER: Nihče ni brez ran –

JANEK: Jaz nimam ran. Jaz sem izgorel. Kar počnem zadnjega pol leta, je samo črn dim, ki se dviga z mojega pogorišča. Ogenj je ugasnil. *(Pride v ospredje. Izbruhne, bijoč se po prsih.)* Kaj pa je ta ogenj ustvaril? Ustvaril je dim. Izgublja se v neosvetljen prostor. Tja gor! In tja dol! V nič!

GEDER: Janek ...

JANEK: (*gre nazaj do roba teme*) Kako je nebo tam v obzorju svetlo! (*Se ozre.*) Ste vraževerni?

GEDER: Veš da nisem.

JANEK: Jaz tudi ne. A pogledjte svetlobo tam! Kot bi ležalo strohnelo listje v njej. (*Se usede in strmi v prazno.*) Jesen je bila zmeraj v meni. Nekje – nad želodcem. Želja po ugaslem.

GEDER: Pojdiva k župniku na en majhen pogovor. Hotel sem k njemu že prej.

JANEK: Tu ostaneva.

GEDER: Ja madona. S tabo je nekaj narobe.

JANEK: (*vstane in stopi h Gederju*) Geder. (*Geder ga čudno gleda.*) Udarite me.

GEDER: Saj tebi se pa –

JANEK: Udarite me!

GEDER: Fant moj!

JANEK: Če me ne boste vi, bom jaz vas.

GEDER: Ne boš –

(*Janek ga s pestjo trešči v obraz. Geder se nagonsko odzove in vrne udarec.*)

GEDER: Janek, saj nisem hotel – (*Se ga hoče dotakniti.*)

JANEK: Proč! Zdaj, Geder, so vse vezi med nama pretrgane. Nič več prijatelja! Nikdar več!

GEDER: Naj me vrag, če zastopim.

JANEK: (*pograbi kuhinjski nož in zagrozi Gederju*) Usedi se. Pravim, usedi se! (*Geder se ritensko umakne do stola, sede.*) Odkril sem, Geder, da si mrha! Te moti, če te tikam?

GEDER: Saj bi me lahko zmeraj.

JANEK: Ti je vroče? Če ti je vroče, sleci srajco. Ne bom ti gledal udrtih reber. S čim ti lahko postrežem? Kozarec vode, vino, šnops, kos kruha?

GEDER: Čuj, fant –

JANEK: Pšššt! (*Mahne z nožem.*) Kdo te je prosil, da plačuj moje šolanje?

GEDER: Tvoja mati.
JANEK: Se je oddolžila?
GEDER: Prala mi je. Čistila. Na vrtu kaj prekopala.
JANEK: In?
GEDER: (*zmeden*) To nikamor ne pelje.
JANEK: Se je oddolžila še kako?
GEDER: Ne vem, kaj bi rad.
JANEK: Si je slekla kiklo? Ti nastavila?
GEDER: (*zasopiha*) Ne bi svetoval, da se o tem –
JANEK: Tajiš?
GEDER: Natvezli so ti oni, ker me sovražijo!
JANEK: Tajiš!
GEDER: Če verjameš osranim kmetom –
JANEK: Geder ! – (*Po premoru, tiho.*) Povedala mi je sama.
GEDER: (*po premoru*) Baba neumna!
JANEK: Še tajiš?
GEDER: Če ti je sama rekla, potem pa naj me vrag vzame, potem pa
ne vem, zakaj bi jo še vlekel iz dreka!
JANEK: V dreku si ti.
GEDER: Jaz sem čist!
JANEK: Kot moja bosa peta!
GEDER: Fant! Tega mi ne očitaj! Štiri leta, fant, sem te šolal!
JANEK: Slabši si od vseh kmetavzov tam doli! Oni so babjeverni, ti
pa žabjeveren!
GEDER: Ti pa cigan! Oprosti.
JANEK: Kuščarji, kokoši, žabe! To je vse, kar zmoreš! Žabe!
GEDER: Kaj zmoreš pa ti? Zakaj si se vrnil? Ven so te vrgli. Ker si
premalo pameten za vse tisto tam! Pokazali so ti vrata!
JANEK: Srce se ti para, ker te je Darja brenila v jajca!
GEDER: Denar, ki sem ga zmetal zate! In kaj je zraslo iz tebe? Bos,
raztrgan, kuštrav drek! (*Razprostre roke.*) Koliko denarja!
JANEK: Z njim si plačal vlačugo.
GEDER: (*dvigne roko*) Tako o njej ne govori!
JANEK: Braniš jo? (*Zgrabi nož in zagrozi.*) Ti jo braniš? Jaz edini –
(*Se bije po prsih.*) – jo smem braniti! Kajti moja je! Ti pa ne!
Tvoja ni bila nikoli! Ti si mi jo kradel! Ti si mi ... vse si hotel

zase. Ker imaš zanič seme, si hotel vse zase! Piščanci! (*Brcne v valilnico, da se zdrobi.*) Kje pa si jo, kje si jo, na tej umazani postelji? (*Se ustavi pred Gederjem.*) Tega pa, kar bi tako rad imel, tega nimaš! Otroka nimaš! Žabe so tvoji otroci!

GEDER: (*se požene v napad*) Tvoja mati ga ima! (*Tišina.*) Mojega otroka.

JANEK: (*po premoru*) Moja mati?

GEDER: Včeraj mi je povedala.

JANEK: Včeraj ti je povedala.

GEDER: Hotel sem ti ... prihraniti udarec. Pa mi nisi pustil.

JANEK: (*nemirno stopi okrog*) Otroka ni.

GEDER: Otrok je.

JANEK: Otroka ni!

GEDER: (*zavpije*) Otrok je!

JANEK: Ni ga, Geder! Ni ga! (*Mu potegne na jok.*) Ker ga ne more biti. Odrezali so ji. Odrezali so ji pol maternice, ko je rodila mene! Ti ni povedala?

(*Geder se opoteče k stolu, se zruši nanj, se pogrezne vase.*)

JANEK: Ni otroka! (*Tiho, samodopovedujoče.*) Ker ga ne more biti. Odrezali so ji.

(*Geder hropljivo zaječi. Janek ga gleda. Obrne se in odide v temo.*)

(*Geder strmi predse. Videti je smrtno utrujen. Potem seže pod posteljo in izvleče škornje. Začne si jih obuvati. Zdaj se njegove kretnje zlijejo v poseben obred, počasne in previdne so, v začetku obotavljajoče se, potem njihova gotovost raste. Ko si obuže škornje, vstane in se sprehodi okrog postelje. Vzame nož, si odreže kos kruha in zamišljeno žveči. Porine hlebec pod posteljo, nož pa položi nanjo. Gre do roba teme in strmi vanjo. Se obrne in strmi v drugo smer. Se vrne in sede na posteljo. Prime nož, da bi ga nekoliko odmaknil, vendar tega ne stori, ampak si nož z obema rokama zabode v želodec. Zahrope, zaječi. Iz teme*

se približa Janek. Na glavi ima kostanjevo krono. Ustavi se, strmi v Gederja.)

JANEK: Geder!

(Zagrabi nož in ga potegne Gederju iz telesa. Geder se zvrne vznak, na posteljo.)

JANEK: *(z mešanico očitka in rotenja)* Geder!

(Zastrmi se v nož v svoji roki. Tema.)

10.

(Luči na Gederja in Janeka. Nož zdaj leži, tako kot na začetku, na Gederjevih prsih. Iz teme pride Župnik. Ustavi se, gleda Janeka.)

ŽUPNIK: Ne bi česa pojedel? *(Ni odgovora.)* Janek.

JANEK: Nisem lačen.

ŽUPNIK: *(po premoru)* Se ne bi ulegel? *(Ni odgovora.)* Vso noč si ždel tu. *(Ni reakcije.)* Če lahko kaj storim zate ...

JANEK: Pustite me samega.

ŽUPNIK: Zmeraj sem bil tvoj prijatelj. Zapomni si to.

JANEK: Rekli ste, da bi kaj storili zame.

ŽUPNIK: Iz srca rad.

JANEK: Pustite me samega.

ŽUPNIK: Janek ...

JANEK: *(zakriči)* Pustite – me – samega!

(Župnik odide. Janek nekaj časa ždi. Potem si položi kostanjevo krono na glavo. Vstane in se približa Gederju. Gleda ga.)

JANEK: Odrezali so ji. Častna beseda. *(Se odmakne. Zastrmi se v temo. Izproži roke in se zavrti.)* Me-la-lo! Tukaj sem, tvoj sin brez razuma. Zaigraj! *(Čaka, prisluškuje. Tišina. Sname si*

kostanjevo krono in jo položi Gederju na glavo.) Kako je tam, kjer si zdaj? Bolj prijetno kot tukaj?

(Sede in se pogrezne vase. Iz teme pride Sodnik. Trenutek za njim se približajo iz teme Župnik, Darja in Aranka.)

SODNIK: Prišel sem ob devetih, zdaj je ura pet. Truplo bo treba odstraniti. Ne dišimo lepo, ko odhajamo s tega sveta. Zato bomo zdajle zadevo zaključili. Prav?

JANEK: Ste se kdaj gledali v ogledalu?

SODNIK: *(zaprepaden)* Kaj?

JANEK: *(bolj zase kot njemu)* Prejšnjo noč sem to storil. Ozrl sem se v Gederjevo ogledalo. Da bi se videl. Da bi videl, kakšen sem. Pa se je zgodilo, da ... nisem videl sebe. Nisem videl svojega obraza. Videl sem velik črn kamen. Lesketal se je kot ... lesketal se je kot ... *(Z muko išče primero, a je ne more najti, v agoniji vzklikne.)* ... aaahrrr! – lesketal se je ... lesk... lesk... le... *(Se davi, sopiha.)* Zgoraj nad njim, na nebu, tam, visoko, sem videl dva planeta. Tesno drug ob drugem! *(Iztegne roke.)* Dve Zemlji! Povsem enaki. Ena je bila v senci. Na drugo je svetilo sonce.

SODNIK: Si kdaj pomislil na možnost, da si bolan?

JANEK: *(se obrne proti Župniku, Darji, Aranki)* Naučil vas bom ljubiti smrt, livade s sončnimi klobuki in senčnimi ovratnicami, gmajne s čredami belordečih krav, lazurne reke s tipalkami, ki so iztegnjene v prodnatih strugah, ni poti v oleandrove sanje, verjemite, jaz sem se vrnil in bil sem daleč za izlivi rek –

SODNIK: Dovolj teh neumnosti. *(Stopi k Aranki.)* Aranka Hudorovec. Boste odgovarjali na moja vprašanja?

(Aranka prikima.)

SODNIK: Kako dolgo ste s svojim sinom imeli spolne odnose?

ARANKA: Ne spominjam se.

SODNIK: Deset let! Povedali ste, na papirju imam.

ARANKA: Deset.

SODNIK: In s pokojnim Gederjem?

ARANKA: (*v solzah*) Pet. Z Lojzem pa pet.

SODNIK: Zvezo z Gederjem ste pred sinom skrivali.

ARANKA: Ja.

SODNIK: Zakaj?

ARANKA: Bala sem se! Bala sem se, da mu bo kaj naredil!

SODNIK: Vaš sin Gederju.

ARANKA: Ja.

SODNIK: Predvčerajšnjim ste prišli h Gederju. Vaš sin je bil tukaj.

Zalotili ste ju sredi prepira. Vaš sin je Gederja napadel s stolom.

ARANKA: Ne vem.

SODNIK: Tako ste povedali. Zapisano je.

ARANKA: Potem je res.

SODNIK: In kaj ste storili včeraj?

ARANKA: (*dvigne glavo*) Včeraj?

SODNIK: Povedali ste mu, da ste spali z Gederjem!

ARANKA: (*skloni glavo*) Sem.

SODNIK: Zakaj?

ARANKA: (*zavrisne*) Ker imam ta malega! (*Se prime za trebuh, pokaže na posteljo.*) Z njim! Z Lojzem. Ta malega!

JANEK: (*plane pokonci*) Laž! Ni res!

(*Dvigne roko, da bi udaril Aranko, se zadrži. Zleze na tla, se pogrezne vase.*)

SODNIK: (*po premoru*) No. Vemo zdaj, zakaj si ga zabodel?

JANEK: (*plane pokonci*) S tem ... s tem ... žabarjem? S to ... mrtvo slino? Neeee! (*Materi.*) Povej, da ni res!

ARANKA: (*zavrisne*) Res je, moj Janek, res je!

(*Janek ponovno dvigne roko, da bi udaril Aranko, se premaga. Gre in pobere kostanjevo krono, položi si jo na glavo. Se zavrti okrog osi. Dvigne roke.*)

JANEK: Melalo! Pripravljen sem! Zaigraj! (*Čaka. Tišina.*) Melalo! Naj pride zlata krota! Naj pride zlata krota! Naj me pobrizga s

sivo slino! Naj mi zapre oči! (*Čaka. Tišina. Gre mu na jok.*)
Zaigraj! Zaplesal bom! Zaplesal bom tri divje plese!

(*Čaka. Tišina. Se sključi, zdrsne na tla, ječi. Nato zgrabi ko-
stanjevo krono in tepta po njej kot ponorel. Se upehan ustavi in
opazuje ljudi, ki stoje v globini odra in ga gledajo.*)

ARANKA: (*z vriščem plane k njemu in se ga oklene*) Sinek!

JANEK: (*jo pahne ob tla*) Proč!

(*Aranka občepi in drgetajoče pogrkuje. Janek gre k postelji in
gleda mrtvega Gederja. Nato gre v ospredje, gleda mater. Se
obrne proč, sede na tla. Skloni glavo.*)

SODNIK: (*se mu približa, mirno*) No. Povej nam.

JANEK: (*po premoru*) Ubil sem ga.

SODNIK: (*po premoru*) Ubil si ga. Zdaj pa lepo vsem povej, kaj si
storil. Vstani.

(*Janek mehanično uboga. Sodnik ga obrne proti pričam.*)

SODNIK: No, povej.

JANEK: Ubil sem ga.

SODNIK: (*ga obrne proti občinstvu*) Povej še enkrat. Kaj si storil?

JANEK: (*kot iz uma*) Ubil – sem – ga!

(*Sodnik pospravi papirje v aktovko in si na glavo povezne klo-
buk. Pogleda vse po vrsti.*)

SODNIK: Mislim, da smo lahko zadovoljni. Svet brez resnice bi bil
neskončno žalosten. A ne?

(*Se odpravi proti temi. Janek spregovori, Sodniku zastane korak.*)

JANEK: Za vas ne vem, ampak meni so rekli, naj grem po cesti do
konca, dokler ne pridem do hiše, kjer se vsa vrata odpirajo v

noč. Našel sem hišo, odpahnil sem vrata, vsa vrata na desno in levo, in skozi vsa vrata naenkrat sem stopil z zemeljske oble v vesolje. In vrnil sem veter iz kozmosa, vrnil sem ptice in spet sem postavil topole ob cesto, da bi jih gledal, vihrave postave, kako se bore proti nebu, če bi se vrnil. Obkrožil sem tisoč svetovij, izgubil sem sonce in zvezde, tam daleč niso poznali vesolja – tedaj sem obrnil milijardne korake in vprašal votlost: Kam? Pa je rekla, naj grem po zvezdah do konca, dokler ne pridem do hiše, v kateri se vrata odpirajo v dan. Našel sem hišo, odpahnil sem vrata, vsa vrata na levo in desno, in skozi vsa vrata naenkrat sem padel ... kam? ... sem padel ... kam? ...

(Zavesa.)

